

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ι. Ομιλία κ. Λότης Πέτροβιτς κατά την πρώτη παρουσίαση του βιβλίου της «Η προφητεία του κόκκινου κρασιού» (Θεσσαλονίκη, 20.11.2008).

Κυρίες και Κύριοι, αγαπητοί φίλοι,

Σας ευχαριστώ θερμά που ήρθατε στην αποψινή μας εκδήλωση. Κατά την άποψή μου, ο συγγραφέας ενός βιβλίου είναι καλύτερα να σιωπά κατά την παρουσίασή του. Ό,τι είχε να πει είναι γραμμένο μέσα στο έργο του. Ωστόσο, ο Γενικός Γραμματέας της Ιστορικής και Λαογραφικής Εταιρίας Σερρών-Μελενίκου κ. Θωμάς Πέννας επέμενε να πω δυο λόγια σχετικά με τη συγγραφή της *Προφητείας του κόκκινου κρασιού*. Δεν μπορούσα λοιπόν παρά να δεχτώ.

Την ανάγκη να γράψω για το Μελένικο, το ερημικό Βυζαντινό μαύρο μαργαριτάρι, με τους Βυζαντινούς ανθρώπους, απογόνους τών εξόριστων πριγκίπων, όπως το αποκάλεσε ο Ίων Δραγούμης, την ένιωθα χρόνια τώρα, ένα δέος όμως μπροστά στον όγκο των ιστορικών και λαογραφικών στοιχείων που έπρεπε να συλλέξω και να μελετήσω με απέτρεπε. Έφτασε ωστόσο η στιγμή που δεν μπορούσα πια να το αναβάλω. Η άγνοια της ιστορίας του Μελενίκου, αλλά και της ίδιας της ύπαρξής του, που διαπίστωνα στις επισκέψεις μου στα σχολεία, σε καιρούς μάλιστα παραποίησης της ιστορίας της Μακεδονίας, με παρακίνησαν να επιχειρήσω τη συγγραφή αυτού του βιβλίου. Το θεώρησα χρέος μου, τόσο προς τους προγόνους μου, όσο και προς τους σημερινούς νέους ανθρώπους. Γιατί πιστεύω πως όποιος δεν έχει μνήμη ιστορική μοιάζει με δεντράκι που προσπαθεί να μεγαλώσει χωρίς ρίζες. Αυτό ακριβώς τονίζω και στα παιδιά, όταν με καλούν στα σχολεία: Όπως τα δέντρα τρέφονται από τις ρίζες τους, έτσι και οι άνθρωποι τρέφονται από το παρελθόν, με εργαλεία τους τη μνήμη και την ιστορία.

Χρειάστηκαν τρία χρόνια δουλειάς με άπειρα ξενύχτια για να τελειώσω αυτό το βιβλίο. Όμως η χαρά που νιώθει ένας συγγραφέας όταν ολοκληρώσει το έργο του και καταλαβαίνει ότι έκανε ό,τι μπορούσε καλύτερο τον κάνει να ξεχνάει το μόχθο που προηγήθηκε, όπως λησμονεί η λεχώνα τις ωδίνες του τοκετού.

Μια επίσκεψη στο Μελένικο ήταν απαραίτητη βέβαια για τη δουλειά μου. Έπρεπε να γνωρίσω από κοντά τον τόπο όπου έζησαν μερικοί από τους προγόνους μου και τ' άλλα ιστορικά πρόσωπα που αναφέρω, κάνοντας το ίδιο ταξίδι που έκαναν οι σύγχρονοι ήρωες της ιστορίας μου. Η εμπειρία ήταν συγκλονιστική. Όλα μού φαίνονταν γνώριμα, σαν να είχα ζήσει κάποτε κι εγώ εκεί. Τα όσα έβλεπα με γύριζαν στην παιδική μου ηλικία, όταν ο πατέρας

μου μας μιλούσε με καημό για τη θρυλική αυτή πόλη, για τη Μελενικιώτισσα γιαγιά του, την Ελισάβετ Χρηστομάνου, και για τον τραγικό ξεριζωμό των Μελενικιωτών το 1913.

Βοηθήματά μου για τη συγγραφή αυτού του βιβλίου στάθηκαν τα πάμπολλα μελετήματα, τα πονήματα, τα βιβλία, τα άρθρα και οι μαρτυρίες που αφορούν το Μελένικο και την ιστορία του, ιδιαίτερα το εξαιρετο, ογκώδες έργο του Δρα Αντώνη Μ. Κολτσίδα με τίτλο *Ιστορία τον Μελενίκου - Η διαχρονική πορεία τον Ελληνισμού* (Εκδ. Αδελφών Κυριακίδη, 2005), όπου θαυμαστά ταξινομούνται και εξιστορούνται όλα τα γνωστά μέχρι σήμερα ιστορικά, λαογραφικά και άλλα συναφή στοιχεία για το Μελένικο. Μεγίστη βοήθεια μου πρόσφεραν, όπως ακούσατε, και οι 16 τόμοι των *Σερραϊκών Χρονικών* της Ιστορικής και Λαογραφικής Εταιρίας Σερρών-Μελενίκου, καθώς και το πολύτιμο αρχείο εγγράφων, επιστολών, σπάνιων βιβλίων και φωτογραφιών που κατέλιπε ο πατέρας μου Νατάλης Εμμ. Πέτροβιτς.

Τέλος, πολύτιμη βοήθεια μου πρόσφεραν οι μελέτες του Ομότιμου Καθηγητή της Αρχιτεκτονικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Νίκου Κ. Μουτσόπουλου, *Τα αρχοντικά τωνπραματευτάδων της Μακεδονίας και Το αρχοντικό των Μπάμπουρα στο Μελένικο*.

Ο κ. Μουτσόπουλος μάς τιμά απόψε με την παρουσία του. Αντί λοιπόν να διαβάσω ένα απόσπασμα του βιβλίου, όπως είχα υποσχεθεί, τον παρακαλώ να μας πει δυο λόγια για το Μελένικο, που τόσο έχει αγαπήσει και μελετήσει.

II. Προλόγισμα κ. Θωμά Πέννα στην παρουσίαση του βιβλίου της Λότης Πέτροβιτς «Η προφητεία του κόκκινου κρασιού» (Αθήνα, 26.2.2009):

Μπαίνω αμέσως στο σύντομο θέμα μου, που μαζί με τον χαιρετισμό είναι και η αιτιολόγηση της συμπαράστασης της Ιστορικής και Λαογραφικής Εταιρίας Σερρών – Μελενίκου, μιας κυρίως επιστημονικής Εταιρίας, στην παρουσίαση ενός μυθιστορήματος.

Κυρίες και Κύριοι,

Πριν από έναν περίπου χρόνο η γνωστή Κοντολίζα Ράις, σε μια από τις εμφανείς επεμβάσεις της στο ζήτημα των Σκοπίων, έδειξε τη δυσφορία της για τις ελληνικές θέσεις λέγοντας απαξιωτικά: «Μα τέλος πάντων, τι θέλουν αυτοί οι Έλληνες και άνε 2.000 χρόνια πίσω!». Οι λέξεις αυτές, προερχόμενες μάλιστα από την, πριν ένα μήνα, ευρισκόμενη στην κορυφή της διαχείρισης της εξωτερικής πολιτικής της μεγαλύτερης σύγχρονης παγκόσμιας δύναμης, επιβεβαιώνουν τη σημασία του ρητού ότι: «Όταν ένα έθνος ξεχνάει την ιστορία του, δεν έχει μέλλον...» Οι λέξεις αυτές επιβεβαιώνουν τη σημασία που έχει η έλλειψη ιστορικής γνώσης στη δυνατότητα και την ποιότητα επιβολής κυριαρχίας σε έναν λαό... Επιβεβαιώνουν την πίεση που ασκούν οι εκάστοτε

κυρίαρχες δυνάμεις στους λαούς, για να απεμπολήσουν την ιστορία, την παράδοση και τον πολιτισμό τους, ώστε να ισοπεδωθούν και να χειραγωγηθούν ευκολότερα.

Γι' αυτό εμείς οι Έλληνες φέρνουμε ένα μεγάλο βάρος. Την υποχρέωση – προς εμάς τους ίδιους και τα παιδιά μας – της γνώσης ή της προσέγγισης της τουλάχιστον 5.000 ετών ιστορίας μας. Μεγάλο το βάρος, όχι μόνο γιατί είναι μέγιστος ο χρόνος της, αλλά και γιατί είναι τεράστιος και ο χώρος δράσης και κάθε είδους δημιουργίας των Ελλήνων.

Ο χώρος... Από τις πόλεις – κράτη που ίδρυσαν από τον 7ο π.Χ. αιώνα οι Έλληνες θαλασσοπόροι στα παραλία της σημερινής Πορτογαλίας, στον Ατλαντικό, μέχρι τις πόλεις και τα κράτη που ίδρυσε ο Μέγας Αλέξανδρος πέραν, ανατολικότερα, του Ινδού ποταμού... και από τον Νείλο μέχρι τον Δούναβη και τον Ώξο ποταμό στα βόρεια του Αφγανιστάν... Κι ακολούθησε το Βυζάντιο και η μετά από αυτό συνέχεια.

Πόλεις... Πόλεις... Μορφές και εκφάνσεις ενός κορυφαίου πολιτισμού, θεσμοί του οποίου εξακολουθούν να εξελίσσονται παγκοσμίως, όπως αυτοί των Ολυμπιακών Αγώνων, της Χορηγίας και βέβαια της Δημοκρατίας. Μεγάλο το βάρος μας, γιατί ο ογκώδης χωροχρόνος της ιστορίας μας, κάνει πολλές φορές όχι μόνο την ανάγνωσή της, αλλά και την προσέγγισή της, όχι ευχάριστη... κουραστική... αναστέλλοντας έτσι τη διάθεσή μας να πάρουμε πληροφορίες... να μάθουμε.

Βέβαια, πάντα υπήρχαν και υπάρχουν ενδιαφέρουσες αφηγήσεις που καθένας έχει ακούσει στο οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον του – παλαιότερα και από τους λαϊκούς παραμυθάδες – όμως, σημαντικός αρωγός στην ελκυστική ανάγνωση ιστορικών γεγονότων έρχεται η λογοτεχνία, η οποία με διαφορετική ματιά και με έντεχνο τρόπο αναπαριστά γεγονότα, που όχι μόνον επέδρασαν, αλλά μπορούν ακόμα να επιδράσουν στην πορεία ενός λαού, συμβάλλοντας ταυτόχρονα και στη διατήρηση της ιστορικής μνήμης και της εθνικής ταυτότητάς του. Τη σχέση Ιστορίας και Λογοτεχνίας θέτει – πρώτος, όπως και σε τόσα άλλα – ο Αριστοτέλης στην «Ποιητική» του (Κεφ. 9). Βέβαια, την εποχή εκείνη τόσο η Λογοτεχνία («Ποίηση» την αποκαλούσαν) όσο και η Ιστορία δεν είχαν εξελιχθεί στη – μετά από διαρκή πορεία αιώνων – σημερινή μορφή τους και στη – μετά τη σύζευξή τους – γέννηση (τον 19ο αιώνα στην Ευρώπη) του ιστορικού μυθιστορήματος.

Η Ιστορική και Λαογραφική Εταιρία Σερρών – Μελενίκου με ιδιαίτερη ικανοποίηση και χαρά συμμετέχει στην αποψινή παρουσίαση του νέου ιστορικού μυθιστορήματος της διακεκριμένης λογοτέχνιδας κ. Λότης Πέτροβιτς – Ανδρουτσοπούλου, στην οποία το Διοικητικό Συμβούλιό μας, μετά την πρόσφατη ανασύστασή του, ανέθεσε την προεδρία της Εταιρίας.

Η κ. Πέτροβιτς – απόγονος της ιστορικής οικογένειας των Χρηστομάνων

από το Μελένικο – με το ιστορικό αυτό μυθιστόρημά της προσεγγίζει με ψυχραιμία και εκφράζει με γνώση, ευαισθησία και δεξιοτεχνία σχέσεις και καταστάσεις από την αποκλειστικά ελληνοβυζαντινή πόλη του Μελενίκου – του αποκληθέντος «Μυστράς του Βορρά» – που, δυστυχώς, από τον Αύγουστο του 1913 (μετά το τέλος των Βαλκανικών Πολέμων) περιλήφθηκε (με τη Συνθήκη του Βουκουρεστίου) και παραμένει έκτοτε μέσα στα όρια του Βουλγαρικού κράτους, μαζί με άλλες ελληνοβυζαντινές μακεδονικές και θρακικές «χαμένες πατρίδες».

Η κ. Πέτροβιτς αναφέρει, στις τελευταίες σελίδες του βιβλίου της, ότι από τα βασικότερα βοηθήματά της για τη συγγραφή του, αποτέλεσαν τα σχετικά δημοσιεύματα των 16 – ως τώρα – τόμων των *Σερραϊκών Χρονικών*, του περιοδικού συγγράμματος που εκδίδει με συνέπεια η Εταιρία μας. Η αναφορά αυτή αποτελεί μια επιβεβαίωση της εκπλήρωσης των σκοπών της Εταιρίας μας – που συστήθηκε στην Αθήνα το 1952 και λειτουργεί έκτοτε αδιάκοπα – και συγχαίρομε την κ. Πέτροβιτς για την επιτυχή συνολική προσπάθειά της να καταγράψει και να προβάλει ιστορικά και πολιτισμικά γεγονότα της πόλης τού Μελενίκου, τού – από τη σύστασή του τον 9ο αιώνα μέχρι το 1913 – διαρκούς κέντρου Ελληνισμού και γενέτειρας διακεκριμένων προσωπικοτήτων. Επιλεκτικά, αναφέρω τη γλαφυρή περιγραφή των σημαντικών, όχι όμως γνωστών, σχέσεων των Μελενικίων και της πόλης τους με την Ευρώπη κατά τον 18ο και 19ο αιώνα, και ιδιαίτερα με την Βιέννη – από τις λαμπρότερες, τότε, κοσμοπολίτικες πρωτεύουσες... Σχέσεων που προσομοιάζουν μ' εκείνες κι άλλων ελληνομακεδονικών πόλεων διαρκούς της οθωμανικής κυριαρχίας.

Όσον αφορά το αποθησαυρισμένο στους 16 τόμους των *Σερραϊκών Χρονικών* ιστορικό και λαογραφικό υλικό, αλλά και εκείνο που θα συνεχίσουμε να δημοσιεύουμε, ελπίζουμε ότι προσφέρει όχι μόνο γνώση στους φιλομαθείς αναγνώστες γενικά και στους ερευνητές ειδικότερα, αλλά και έμπνευση και σε άλλους λογοτέχνες ώστε, όπως η κ. Πέτροβιτς και με το έργο της αυτό, να κρατούν ζωντανές τις ιστορικές μνήμες του έθνους μας, προσπαθώντας να απομακρύνουν μνησικακίες και εχθρότητες με τους γείτονες, και να θέτουν σε ορθή βάση το επανεμφανιζόμενο φαινόμενο της «παγκοσμιοποίησης» – η οποία όμως δυστυχώς δεν έχει την ευρύτητα και πολιτισμικότητα εκείνης που εμπνεύστηκε, αλλά δεν μπόρεσε να ολοκληρώσει, ο Μέγας Αλέξανδρος – να το θέτουν, λοιπόν, σε ορθή βάση έτσι ώστε, εκτός των άλλων, να καλλιεργείται – με τον όρο, πάντα, της αμοιβαιότητας – και με τη λογοτεχνία η αναγνώριση, ο σεβασμός και η διατήρηση του πολιτισμού και των στοιχείων που τον συγκροτούν μεταξύ των λαών και ιδιαίτερα εκείνων που γειτονεύουν.

Συγχαίρομε, λοιπόν, την κ. Πέτροβιτς για τη συνεχή συμβολή της και σε αυτό. Η συμμετοχή της Ιστορικής και Λαογραφικής Εταιρίας Σερρών – Μελενίκου στην αποψινή παρουσίαση δεν γίνεται μόνο για την ενίσχυση της

προβολής του ελληνικού πολιτισμού, που αναπτύχθηκε ανά τους αιώνες, στον ευρύτερο μακεδονικό χώρο, αλλά και ως απόδοση τιμής, γι' αυτό τόσο στη διακεκριμένη συγγραφέα, όσο και στον πατέρα της, αείμνηστο Νατάλη Πέτροβιτς, βασικό ιδρυτικό μέλος της Εταιρίας μας, μια πνευματική προσωπικότητα που τη διέκρινε η προσφορά στην Ιστορία και Λαογραφία των Σερρών με σεμνότητα και ανιδιοτέλεια. Κλείνοντας, επισημαίνω ότι η καθηγήτρια κυρία Άντα Γκίβαλου, που θα συνεχίσει τώρα την παρουσίαση, είναι και μέλος της τριμελούς Κριτικής Επιτροπής και Επιμέλειας Έκδοσης των *Σερραϊκών Χρονικών*.

Τέλος, χαιρετίζουμε τη συμπαράσταση στην αποψινή εκδήλωση των αδελφών Σερραϊκών Σωματείων, της Σερραϊκής Ένωσης Αθηνών και του Συλλόγου Σιδηροκαστρινών & Σιντικαίων «Η Σιντική», με την δραστήρια Πρόεδρό του κ. Τασούλα Ηλιάδου.

Επίσης ευχαριστούμε όλους για την εδώ παρουσία σας.

ΙΙΙ. ΨΗΦΙΣΜΑ για την καθιέρωση της 29ης Σεπτεμβρίου ως Ημέρας Μνήμης των Θυμάτων της Βουλγαρικής Κατοχής 1916-18 στην Ανατολική Μακεδονία (Συντάχθηκε στην αρχική μορφή του τον Μάρτιο του 2010 και στην παρούσα τον Μάιο του 2011).

ΨΗΦΙΣΜΑ

Τα συμπαρατασσόμενα στο τέλος του παρόντος Νομικά Πρόσωπα,

ΕΧΟΝΤΑΣ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙ

– ότι όλα γενικά τα δεδομένα (Κρατικά Αρχεία και επίσημες Εκθέσεις, διεθνείς έρευνες, αναφορές και συμπεράσματα, αξιόπιστες προσωπικές μαρτυρίες) αποδεικνύουν αδιάσειστα ότι η Βουλγαρική Κατοχή της Ανατολικής Μακεδονίας, μεταξύ των ποταμών Στρυμόνα και Νέστου (Νομοί Σερρών, Δράμας, Καβάλας), από τον Αύγουστο του 1916 έως και τον Σεπτέμβριο του 1918 σκοπό είχε την εξόντωση του ντόπιου πληθυσμού και τον εποικισμό με βουλγαρικό, έτσι ώστε με τη νόθευση του αυτόχθονος και ακραιφνούς ελληνορθόδοξου πληθυσμού να επιχειρηθεί η ενσωμάτωση της εν λόγω περιοχής στο τότε βουλγαρικό βασίλειο...

– ότι κορυφαίες ενέργειες της προσπάθειας αυτής υπήρξαν οι αλληπαλλήλες αιχμαλωσίες των Ελλήνων Ορθοδόξων Ανατολικομακεδόνων (της εν λόγω περιοχής) και ο εκπατρισμός τους σε διάφορα μέρη τής τότε Βουλγαρικής Επικράτειας – όπου, κάτω από απάνθρωπες συνθήκες διαβίωσης, υποχρεώθηκαν κυρίως σε καταναγκαστική εξοντωτική εργασία – όπως επίσης και η επιβολή μέτρων που επέφεραν λιμοκτονία στον ντόπιο πληθυσμό...

– ότι την 29^η Σεπτεμβρίου του 1918, και ενώ μαινόταν ο πόλεμος, η Βουλ-

γαρία ζήτησε ανακωχή άνευ όρων και συνθηκολόγησε, παρέδωσε τα κατεχόμενα εδάφη τής εν λόγω περιοχής και επέτρεψε την επιστροφή των ελάχιστων αιχμαλώτων που επιζούσαν... και

– ότι η επιστροφή αυτή αποτέλεσε νέα οδύσσεια και διήρκεσε μέχρι και έξι μαρτυρικούς –και για πολλούς εξοντωτικούς– μήνες,

ΚΡΙΝΟΥΜΕ

Ότι σύμφωνα με τις προαιώνιες αρχές και το πνεύμα του Ελληνικού Πολιτισμού, που αποτελούν και βάσεις του Ευρωπαϊκού, περί απόδοσης τιμής και μνήμης σε όλα τα θύματα της βαρβαρότητας κάθε κατακτητών, αποτελεί επιτακτικό χρέος και ιερό καθήκον της Ελληνικής Πολιτείας να καταγράψει και να διατηρήσει στην ιστορική μνήμη του Έθνους μας τα παραπάνω γεγονότα, ως αναγκαία γνώση και παιδεία για την εθνική ύπαρξή μας,

ΚΑΙ ΚΑΛΟΥΜΕ ΤΙΣ ΑΡΜΟΔΙΕΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ & ΘΡΑΚΗΣ

να ενεργήσουν τα δέοντα ώστε να καθιερωθεί στους Νομούς Σερρών, Δράμας και Καβάλας η 29^η ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ ως ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ των ΘΥΜΑΤΩΝ της ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ 1916 – 1918 στην ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ.

ΤΑ ΣΩΜΑΤΕΙΑ

Παμμακεδονική Συνομοσπονδία, Ιστορική και Λαογραφική Εταιρία Σερρών – Μελενίκου, Εταιρεία Μελέτης και Έρευνας της Ιστορίας των Σερρών, Ιστορικό και Λογοτεχνικό Αρχείο Καβάλας, Ομοσπονδία Πολιτιστικών Συλλόγων και Σωματείων Ν.Σερρών με έδρα τη Θεσσαλονίκη και αποτελούμενη από 23 Σωματεία, Σύνδεσμος Ευελπίδων Μελενίκου και Αδελφότητα Κυριών & Δεσποινίδων Μελενίκου «Η ΑΡΜΟΝΙΑ» που εδρεύουν στο Σιδηρόκαστρο Σερρών, Σύλλογος των εν Αθήναις Δοξατινών «ΤΟ ΗΡΩΪΚΟ ΔΟΞΑΤΟ», Πολιτιστικός και Μορφωτικός Σύλλογος Δοξάτου Δράμας, Κέντρο Πολιτιστικής Ανάπτυξης Ανατολικής Μακεδονίας, αποτελούμενο από τους Πολιτιστικούς Συλλόγους Δράμας: ΒΩΛΑΚΑ, ΚΑΛΗΣ ΒΡΥΣΗΣ, ΜΟΝΑΣΤΗΡΑΚΙΟΥ, ΞΗΡΟΠΟΤΑΜΟΥ, ΠΙΑΓΟΝΕΡΙΟΥ, ΠΕΤΡΟΥΣΑΣ, ΠΡΟΣΟΤΣΑΝΗΣ «Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ» και ΠΥΡΓΩΝ, Όμιλος «ΟΡΦΕΑΣ» Σερρών, Λύκειο Ελληνίδων Ν. Σερρών, Σύλλογος Μακεδονομάχων και Απογόνων Ν. Σερρών «ΠΑΥΛΟΣ ΜΕΛΑΣ», Σύνδεσμος Εφένδρων Αξιωματικών Ν. Σερρών,

Σύλλογος Βλάχων Ν. Σερρών «ΓΕΩΡΓΙΑΚΗΣ ΟΛΥΜΠΙΟΣ», Σύλλογος Βλάχων Ηράκλειας Σερρών, Σύλλογος Βλάχων Άνω Ποροΐων «ΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ», Πολιτιστικό Κέντρο Χρυσοχωραφιδών «ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ», Αδελφότητα Μικρασιατών Ν. Σερρών «Ο ΑΓΙΟΣ ΠΟΛΥΚΑΡΠΙΟΣ», Πολιτιστικός Σύλλογος Ποντίων Ν. Σερρών «ΕΥΞΕΙΝΟΣ ΛΕΣΧΗ», Θρακική Εστία Ν.Σερρών, Λύκειο Ελληνίδων Καβάλας, Θρακική Ένωση Καβάλας, Εταιρεία Θασιακών Μελετών, Σύλλογος Ποντίων Καβάλας, Κρητική Αδελφότητα Καβάλας, Θρακική Εστία Καβάλας, Ένωση Μικρασιατών Καβάλας, Πολιτιστικός Σύλλογος Νέας Καρβάλης, Πολιτιστική Εταιρεία Πανελλήνων «ΜΑΚΕΔΝΟΣ», Σύλλογος Σερραίων Θεσσαλονίκης, Σύλλογος Σιδηροκαστρινών & Περιχώρων «ΤΟ ΡΟΥΠΕΛ», Πολιτιστικός Σύλλογος «ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣ» Θεσσαλονίκης, Σύλλογος Τερπνιωτών Θεσσαλονίκης, Σύλλογος Μεσολακιωτών Θεσσαλονίκης, Μορφωτικός, Πολιτιστικός και Κοινωνικός Σύλλογος Γονιμιωτών Θεσσαλονίκης «Ο ΑΓΙΟΣ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ», Σερραϊκή Ένωση Αθηνών, Σύλλογος Σιδηροκαστρινών και Σιντικάϊων Αττικής «Η ΣΙΝΤΙΚΗ», Σύλλογος Καβαλιωτών Αθηνών «ΟΙ ΦΙΛΙΠΠΟΙ», Σύλλογος Κρητών Ελληνικού «Ο ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ», Πανελλήνια Ομοσπονδία Θρακικών Σωματείων και από την Έδεσσα «Ίων Δραγούμης» και «Κοινόν των Μακεδόνων».

IV. Δελτίο Τύπου για την εκδήλωση της 28ης Σεπτεμβρίου 2011 στη Θεσσαλονίκη και ομιλία του κ. Θωμά Πέννα.

1. Δελτίο Τύπου

Την 28η Σεπτεμβρίου 2011, πραγματοποιήθηκε με μεγάλη επιτυχία στη Θεσσαλονίκη και στην αίθουσα της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών η σημαντική εκδήλωση για την καθιέρωση της 29ης Σεπτεμβρίου στους Νομούς Σερρών, Δράμας και Καβάλας ως Ημέρας Μνήμης των θυμάτων της βουλγαρικής κατοχής 1916-18 στην Ανατολική Μακεδονία, που διοργάνωσαν η Ομοσπονδία Πολιτιστικών Συλλόγων και Σωματείων Ν. Σερρών, τα οποία εδρεύουν στη Θεσσαλονίκη, και η Ιστορική και Λαογραφική Εταιρία Σερρών – Μελενίκου, που εδρεύει στην Αθήνα.

Στην κατάμεστη αίθουσα οι ομιλητές αναφέρθηκαν στα τραγικά γεγονότα της δίχρονης βουλγαρικής κατοχής 1916-18, τα οποία για πολλούς Έλληνες παραμένουν εντελώς άγνωστα, και τόνισαν την ιερή υποχρέωση που έχουμε να τιμήσουμε τις χιλιάδες των θυμάτων – προγόνων μας.

Ο Πρόεδρος της Εταιρίας κ. Θωμάς Πέννας με ισχυρά επιχειρήματα υποστήριξε ότι οι αρμόδιες Αρχές και το Ελληνικό Κράτος έχουν υποχρέωση και ιερό καθήκον να αποδώσουν φόρο τιμής στις χιλιάδες των θυμάτων της βουλγαρικής κατοχής καθιερώνοντας την 29η Σεπτεμβρίου (ημέρα υπογρα-

φής από τους Βουλγάρους στη Θεσσαλονίκη τής άνευ όρων παράδοσής τους) ως Ημέρα Μνήμης.

Ο κ. Ιάκωβος Μιχαηλίδης, Αναπληρωτής Καθηγητής Νεώτερης και Σύγχρονης Ιστορίας, Λαογραφίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Α.Π.Θ.), με έναν ξεκάθαρο και τεκμηριωμένο λόγο αναφέρθηκε στην ανάγκη και τη σημαντικότητα της επιστημονικής έρευνας των ελληνικών και ξένων πηγών και αρχείων, που έχουν σχέση με τη βουλγαρική κατοχή 1916-18 στην Ανατολική Μακεδονία. Μία σημαντικότερη ενέργεια, η οποία ήδη έχει δρομολογηθεί – με πρωτοβουλία και εποπτεία του κ. Μιχαηλίδη – από το Α.Π.Θ.

Την όλη εκδήλωση προλόγισε και συντόνισε ο κ. Ιωάννης Νούλης, Πρόεδρος της Ομοσπονδίας Πολιτιστικών Συλλόγων και Σωματείων Ν. Σερρών που εδρεύουν στη Θεσσαλονίκη.

Χαιρετισμούς απηύθυναν: ο εκπρόσωπος του Παναγιωτάτου Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης κ. Άνθιμου, ο εκπρόσωπος του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτη Σερρών & Νιγρίτης κ. Θεολόγου Πανοσιολογιώτατος Αρχιμανδρίτης Γρηγόριος, ο κ. Παναγιώτης Ψωμιάδης, ο Πρόεδρος της Εταιρείας Μελέτης και Έρευνας της Ιστορίας των Σερρών κ. Δημήτριος Δημούδης, ο Πρόεδρος του Κέντρου Πολιτιστικής Ανάπτυξης της Ανατολικής Μακεδονίας κ. Γιάννης Παπουτσής, ο Αντιπρόεδρος της Παμμακεδονικής Ένωσης Αμερικής κ. Παναγιώτης Μπαλταντζής και ο συντονιστής του «ΚΟΙΝΟΝ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ» κ. Δημήτριος Γιουματζίδης.

Τίμησαν με την παρουσία τους την εκδήλωση: ο εκπρόσωπος του Υφυπουργού Υγείας κ. Μάρκου Μπόλαρη κ. Σωτηρόπουλος, η Πρόεδρος του Περιφερειακού Συμβουλίου Κεντρικής Μακεδονίας κ. Αθηνά Αηδονά, ο Αντιπεριφερειάρχης Θεσσαλονίκης κ. Απόστολος Τζιτζικώστας, ο εκπρόσωπος του Διοικητού του Γ' Σώματος Στρατού Ταξίαρχος κ. Αθανάσιος Γιαννόπουλος, ο Διευθυντής Υπηρεσίας Διεθνών Σχέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών κ. Θάνος Κοτσιώνης, η Πρόεδρος του Λυκείου Ελληνίδων Θεσσαλονίκης κ. Καίτη Τσιότρα, ο Πρόεδρος του Σωματείου «ΣΕΡΡΑΙΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ» καθηγητής του Α.Π.Θ. κ. Αριστοτέλης Νανιόπουλος, ο εκπρόσωπος Βορείου Ελλάδος της Ένωσης Συμμάχων Πολεμιστών του Μακεδονικού Μετώπου Υποστράτηγος ε.α κ. Δημοσθένης Λαμπρινάκης, ο Πρόεδρος της Φιλοπτώχου Αδελφότητας Ανδρών Θεσσαλονίκης κ. Θεόδωρος Δαρδαβέσης, ο Πρόεδρος του Σωματείου Φίλων του Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα κ. Σωκράτης Κανέβας, η Πρόεδρος του Συνδέσμου Φιλίας Ελλάς-Κύπρος κ. Νανά Μπρέντα, ο Πρόεδρος του Συλλόγου Δοξάτου Δράμας κ. Ιωάννης Παπαθεμελής, η Αντιπρόεδρος της Ένωσης Ελλήνων Ανατολικής Ρωμυλίας Αθηνών κ. Θεοδώρα Μηνούδη, η Αντιδήμαρχος του Δήμου Εμμανουήλ Παπά Ν. Σερρών κ. Πασχαλιά Νάνου, η Δημοτική Σύμβουλος Θεσσαλονίκης κ. Ελένη Τζιούτζια, ο Γ. Γραμ-

ματέας του Συλλόγου «ΜΑΚΕΔΝΟΣ» κ. Πέτρος Σύρρης, ο Γ. Γραμματέας της Ιστορικής και Λαογραφικής Εταιρίας Σερρών-Μελενίκου κ. Δημήτρης Μπατσιούλας, ο Έφορος της Ιστορικής και Λαογραφικής Εταιρίας Σερρών-Μελενίκου κ. Στέλιος Καρδιτσάς, ο Επίτιμος Πρόεδρος της Ομοσπονδίας Πολιτιστικών Συλλόγων και Σωματείων Ν. Σερρών που εδρεύουν στη Θεσσαλονίκη κ. Γιώργος Κοκόζηλας, ο πρώην Πρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης κ. Δημήτριος Γαρούφας, ο πρώην Γ. Γραμματέας Περιφέρειας Ηπείρου κ. Δημήτρης Πανοζάχος, ο συγγραφέας-ιστορικός κ. Δημήτρης Πασχαλίδης κ.π.ά.

Επίσης πολλοί συγγενείς θυμάτων, μεταξύ οποίων εγγονοί και ανηψιές του αείμνηστου Θεολόγη Λιούσα από το Νέο Σούλι Σερρών (η φωτογραφία του οποίου στην Πρόσκληση της Εκδήλωσης), όπως και η κόρη και ο εγγονός του αείμνηστου Θανάση Μπορόζη από το Σιδηρόκαστρο Σερρών.

Χαιρετιστήριες επιστολές και μηνύματα έστειλαν: ο Υφυπουργός Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης κ. Μάρκος Μπόλαρης, ο Υφυπουργός Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων κ. Γιάννης Μαγκριώτης, ο Αναπληρωτής Περιφερειάρχης της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας κ. Διονύσης Ψωμιάδης. Επίσης οι Βουλευτές Ν. Σερρών κ. Μαρία Κόλλια-Τσαρουχά, ο κ. Στάθης Κουτμερίδης, ο κ. Θεόφιλος Λεονταρίδης, ο κ. Μιχάλης Τζελέτης, ο Βουλευτής Θεσσαλονίκης κ. Άγγελος Κολοκοτρώνης και ο Ευρωβουλευτής κ. Ιωάννης Τσουκαλάς, ο Αντιπεριφερειάρχης Σερρών κ. Ιωάννης Μωυσιάδης, η Αντιδήμαρχος Νεότητας- Αθλητισμού και Εθελοντών Θεσσαλονίκης κ. Μαρία Πασχαλίδου, η Αντιδήμαρχος Παιδείας-Πολιτισμού Σερρών κ. Σοφία Μπιτζίδου – Σαρακενίδου και η Πρόεδρος της Σερραϊκής Ένωσης Αθηνών κ. Βασιλική Κλωσίδα – Κατή.

Στους παριστάμενους διανεμήθηκε το ΨΗΦΙΣΜΑ, που έχουν υπογράψει πολυάριθμα ευαισθητοποιημένα και πρωτοπόρα Μακεδονικά Σωματεία, για την καθιέρωση της 29ης Σεπτεμβρίου ως Ημέρας Μνήμης των Θυμάτων της βουλγαρικής κατοχής 1916-18 στην Ανατολική Μακεδονία και το οποίο κατατέθηκε στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας για το Νομό Σερρών και στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης για τους Νομούς Δράμας και Καβάλας.

2.Ομιλία τού κ. Θωμά Π. Πέννα:

Αξιότιμοι και εκλεκτοί προσκεκλημένοι,
Αγαπητοί συμπατριώτες Ανατολικομακεδόνες,

Κυρίες και Κύριοι που τιμάτε με την παρουσία σας την αποψινή εκδήλωση, επιθυμούμε – ως συντελεστές της – να τονίσουμε ότι σκοπός μας δεν είναι η προβολή αποκλειστικά των μεθόδων εξόντωσης των Ελληνορθόδοξων Ανατολικομακεδόνων από τους ομόδοξους γείτονές μας, ούτε απλώς και μόνο

η αναφορά τού αριθμού των θυμάτων της βουλγαρικής θηριωδίας, ώστε να δημιουργήσουμε συναισθηματική φόρτιση για ιδιοτελή εντυπωσιασμό.

Σκοπός μας είναι να ενδυναμώσουμε αξιόπιστα και αποτελεσματικά, με ευθύνη και σεβασμό, την πεποίθηση ότι η απόδοση τιμής και στα θύματα αυτά και η μνημόνευση των πολύπαθων προγόνων μας της περιόδου 1916-18 εντάσσεται στους θεσμούς του πολιτισμού μας και αποτελεί ιερό καθήκον μας... Συνακόλουθα, είναι αυτονόητο ότι η ιερότητα κάθε τέτοιας εκδήλωσης πρέπει να διαφυλάσσεται από κάθε είδους εκμετάλλευση, ακραίες εθνικιστικές εξάρσεις και πατριδοκαπηλία.

Όμως, το ποια είναι τα θύματα και γιατί πρέπει να τιμηθούν καθορίζεται από τη γνώση των κατάλληλων ιστορικών γεγονότων, τα οποία αποτελούν το αναγκαίο υλικό για τη συγκρότηση της ορθής κρίσης όλων μας.

Έτσι, είναι αυτονόητη αναγκαιότητα η αναφορά των επιβεβαιωμένων εκείνων ιστορικών γεγονότων, που κατατείνουν στη διαμόρφωση πλήρους και καθαρής εικόνας των συγκεκριμένων συνθηκών τής κάθε διερευνούμενης ιστορικής περιόδου.

Κυρίες και Κύριοι,

Σαν αύριο, πριν 93 χρόνια, την 29η Σεπτεμβρίου 1918 και ενώ ο Παγκόσμιος Πόλεμος μαινόταν, οι Βούλγαροι ζήτησαν από τον Αρχιστράτηγο των Συμμαχικών Δυνάμεων της Αντάντ (*Entente Cordiale*- Εγκάρδια Συνεννόησης) Φρανσέ Ντ'Εσπεραί ανακωχή άνευ όρων και, εγκαταλείποντας τους συμμάχους τους Γερμανούς, υπέγραψαν εδώ στη Θεσσαλονίκη συνθηκολόγηση.

Αμέσως διατάχθηκε κατάπαυση του πυρός σε όλο το Μακεδονικό Μέτωπο και στις 4 Οκτωβρίου ο προελαύνων νικηφόρος ελληνικός στρατός μπήκε στα Σέρρας ... Ακολούθησαν η Καβάλα και η Δράμα και μέχρι τις 16 Οκτωβρίου επανακτήθηκε όλη η Ανατολική Μακεδονία. Έτσι έληξε η πιο σκληρή και οδυνηρή περίοδος, η διετία 1916-1918, που πέρασαν οι Ανατολικομακεδόνες – Σερραίοι, Δραμινοί και Καβαλιώτες – σ' όλη τη διάρκεια του 20ού αιώνα.

Η σημασία της 29ης Σεπτεμβρίου 1918 είναι μεγάλη για την παγκόσμια ιστορία και μεγίστη για την ιστορία της Ελλάδας και ιδιαίτερα της Μακεδονίας... Κι όμως η ημέρα αυτή, περιέργως, αγνοείται!

Για την παγκόσμια ιστορία είναι η ημέρα της πρώτης συνθηκολόγησης εχθρικού κράτους, της Βουλγαρίας... Είναι το πρώτο πλακίδιο από το εχθρικό ντόμινο, μετά το οποίο επακολούθησαν απρόσμενα στις 30 Οκτωβρίου η υπογραφή, στον Μούδρο της Λήμνου, τής άνευ όρων συνθηκολόγησης της Τουρκίας, στις 3 Νοεμβρίου η υπογραφή, στην Πάντοβα, τής άνευ όρων συνθηκολόγησης της Αυστρίας – μετά την ήττα της από την Ιταλία στο Βιτόριο Βένετο – και τέλος, στις 11 Νοεμβρίου, η άνευ όρων συνθηκολόγηση της Γερμανίας μετά την αιφνίδια κατάρρευσή της.

Για την ελληνική ιστορία σηματοδοτεί την επισφράγιση της στρατιωτικής

νίκης στο Μακεδονικό Μέτωπο με την κατάρρευση του βουλγαρικού στρατού, κυρίως όμως το τέλος της βουλγαρικής κτηνωδίας στην Ανατολική Μακεδονία και τη διάσωση των όσων είχαν απομείνει ελληνορθόδοξων Ανατολικομακεδόνων από το βουλγαρικό σχέδιο γενοκτονίας τους.

Η κατάρρευση του βουλγαρικού στρατού οφείλεται κυρίως στην ηρωική και αποτελεσματική μαχητικότητα, αρχικά των τριών ελληνικών Μεραρχιών – εκείνων του Αρχιελάγους, των Κρητών και των Σερρών – στη μάχη του Σκρα (29 – 30 Μαΐου 1918) και στη συνέχεια στη μάχη σε μεγάλο εύρος του Μακεδονικού Μετώπου, η οποία πήρε το όνομά της από τη λίμνη Δοϊράνη (18 – 19 Σεπτεμβρίου του ίδιου έτους), δέκα ημέρες πριν από τη συνθηκολόγηση της Βουλγαρίας.

Είναι, λοιπόν, σαφής η στενή σχέση και η επίδραση των γεγονότων της Δυτικής και Κεντρικής Μακεδονίας σε εκείνα της Ανατολικής στην περίοδο 1916 – 1918 και αυτή είναι η πλήρης σημασία των δύο αυτών μαχών και όχι μόνο το τυπικό νικηφόρο στρατιωτικά αποτέλεσμα τους.

Σε όλα αυτά τα γεγονότα πρωταγωνιστικό ρόλο έπαιξε η Βουλγαρία, η οποία από την έναρξη του Παγκοσμίου Πολέμου, τέλη Ιουλίου 1914, μέχρι τέλη Σεπτεμβρίου 1915 – δηλαδή επί έναν και πλέον χρόνο – διαπραγματευόταν σκληρά και με τις δύο εμπόλεμες παρατάξεις τα οφέλη που θα είχε. Τελικά η Βουλγαρία συμμαχισε με τις Κεντρικές Δυνάμεις, κήρυξε γενική επιστράτευση και περί τα μέσα Οκτωβρίου 1915 επιτέθηκε στη Σερβία, η οποία ήδη κατέρρεε από την αντεπίθεση των Γερμανών. Αμέσως η Αντάντ αποβίβασε στρατεύματα στη Θεσσαλονίκη για να βοηθήσει τους συμμάχους Σέρβους κι έτσι δημιουργήθηκε το «Μέτωπο της Θεσσαλονίκης», το οποίο μετέπειτα ενισχύθηκε, επεκτάθηκε ανατολικά μέχρι τον ποταμό Στρυμόνα και αποκλήθηκε «Μακεδονικό».

Το 1916 μπαίνει ζοφερό. Ο Παγκόσμιος Πόλεμος μαίνεται, τα Βαλκάνια αποτελούν ένα σημαντικό μέτωπό του και στο εσωτερικό της Ελλάδας, που βρίσκεται στο κέντρο της βαλκανικής δίνης, η διαφωνία του Πρωθυπουργού Βενιζέλου με τον Βασιλέα Κωνσταντίνο για την ακολουθητέα εξωτερική πολιτική οδηγείται σε κορύφωση. Η ρήξη τους εξελίχθηκε – μετά και τις αυθαίρετες ενέργειες Αντάντ και Κεντρικών Δυνάμεων σε βάρος της Ελλάδας – σε ακραία μετωπική σύγκρουση, δημιούργησε στον αθώο λαό σύγχυση, άγχος και ανασφάλεια και τον οδήγησε με εξωφρενικό φανατισμό στον πολύχρονο καταστρεπτικό «Εθνικό Διχασμό». Η Ελλάδα, με τη μέχρι τότε ασταθή ουδετερότητά της, μπήκε σε μια σπάνια πολύπλοκη, ιστορικά σουρεαλιστική, περίοδο – ίσως και γι' αυτό να αποφεύγεται η προσέγγισή της – και έφτασε μέχρι του πρόσκαιρου τριχασμού της και του κινδύνου απώλειας όλων των κερδών των Βαλκανικών Πολέμων.

Οι Ανατολικομακεδόνες, με κομμένη την ανάσα, αγωνιούν για τη λαίλα-

πα που έρχεται... Και πραγματικά, το πρωί της 26ης Μαΐου 1916 μικρό τμήμα γερμανικού στρατού ακολουθούμενο από δύναμη βουλγαρικού στρατού εμφανίστηκε προ του οχυρού Ρούπελ και απαίτησε την παράδοσή του. Από το αρχηγείο της εκεί ελληνικής Μεραρχίας δόθηκε εντολή στη φρουρά να αντισταθεί. Όμως σε λίγο η Ελληνική Κυβέρνηση Σκουλούδη έδωσε εντολή στον φρούραρχο να παραδώσει αμαχητί το οχυρό... Η παράδοση αυτή προκάλεσε πανελλήνια συγκίνηση και απασχόλησε έντονα Έλληνες και ξένους μέχρι το 1935.

Τρεις περίπου μήνες μετά την κατάληψη του Ρούπελ, στις 17 Αυγούστου, η Γερμανία ανακοινώνει στην Ελληνική Βασιλική Κυβέρνηση ότι για στρατιωτικούς λόγους έπρεπε να επεκτείνει προσωρινά τη ζώνη κατοχής της και αμέσως τα γερμανοβουλγαρικά στρατεύματα εισβάλλουν αυθαίρετα στην Ανατολική Μακεδονία.

Παρόλο ότι η Γερμανία έδινε τις ίδιες καθησυχαστικές διαβεβαιώσεις, που είχε δώσει όταν απαίτησε την παράδοση του Ρούπελ – ότι δηλαδή η ελληνική κυριαρχία και η εδαφική της ακεραιότητα θα ήταν σεβαστές, ότι τα γερμανοβουλγαρικά στρατεύματα δεν θα έμπαιναν στις πόλεις των Σερρών, Δράμας και Καβάλας, ότι η ανωτάτη διοίκηση των στρατευμάτων θα παρέμενε στους Γερμανούς και ότι είχαν δοθεί αυστηρές διαταγές στα βουλγαρικά στρατεύματα για τη συμπεριφορά τους προς τον ντόπιο πληθυσμό – οι Ανατολικομακεδόνες γνώριζαν ότι αυτά ήταν υποκριτικά και απατηλά. Γι' αυτό η εισβολή τους έσπειρε τον πανικό και τη φυγή προς Θεσσαλονίκη, από τη γέφυρα του Ορλιακού στον Στρυμόνα, και προς την Καβάλα, όπου έδρευε εκεί το Ελληνικό Δ' Σώμα Στρατού... όμως αποκομμένο, χωρίς ενισχύσεις και εντολές. Ο βουλγαρικός στρατός συνοδευόμενος από συμμορίες κομιτατζήδων ξεχύνεται αμαχητί σ' όλη την Ανατολική Μακεδονία και στις αρχές Σεπτεμβρίου του 1916 φθάνει και εγκαθίσταται στους λόφους γύρω από την πόλη της Καβάλας.

Οι ελάχιστα μέχρι τότε εφαρμοζόμενες γερμανικές διαβεβαιώσεις και εγγυήσεις έπαυσαν. Χιλιάδες πανικόβλητοι πρόσφυγες από την ενδοχώρα είχαν συρρεύσει στην πόλη, ελπίζοντας να διαφύγουν από τη θάλασσα στη Θάσο. Ο επισιτισμός της πόλης είχε σταματήσει. Όλο το βάρος των οδυνηρών αποφάσεων είχε επωμισθεί ο συνταγματάρχης Χατζόπουλος, προσωρινός Διοικητής του Δ' Σώματος Στρατού, το μέγιστο των δυνάμεων του οποίου βρίσκονταν στην Καβάλα. Οι Γερμανοί ζητούν την παράδοση της πόλης και από τις ελληνικές στρατιωτικές μονάδες να εγκαταλείψουν την πόλη, να μείνουν κατακερματισμένες και να διακόψουν τη μεταξύ τους επικοινωνία. Εκτυλίσσεται αλυσίδα τραγικών γεγονότων. Η Ελληνική Κυβέρνηση αδρανεί στα συνεχή καθημερινά μηνύματα και δραματικές εκκλήσεις του Χατζόπουλου. Το μεσημέρι της 9ης Σεπτεμβρίου κόβεται κάθε δυνατότητα επικοινωνίας

με τον ασύρματο. Ο Χατζόπουλος αναζητώντας απεγνωσμένα δρόμο διαφυγής, απευθύνθηκε στον Γερμανό αρχιστράτηγο Χίντενμπουργκ, ο οποίος του εγγυήθηκε τη μεταφορά όλων των ελληνικών μονάδων της Ανατολικής Μακεδονίας με τον οπλισμό και την εξάρτησή τους στη Γερμανία και την παραμονή τους εκεί μέχρι το τέλος του πολέμου, όχι ως αιχμαλώτων αλλά ως φιλοξενούμενων, επειδή προέρχονταν από ουδέτερη χώρα. Έτσι την αποφράδα 11η Σεπτεμβρίου του 1916 αποφασίστηκε η παράδοση του στρατεύματος και η εγκατάστασή του να γίνει στην πόλη της πρωσικής επαρχίας της Σιλεσίας Γκαίρλιτς. Μετά από αυτό, οι μονάδες ξεκίνησαν διαδοχικά με τα πόδια για τη Δράμα, όπου επιβιβάζονταν σε αμαξοστοιχίες. Στην τελευταία επιβιβάστηκε ο Διοικητής Χατζόπουλος και το επιτελείο του.

Σύμφωνα με την επίσημη έκθεσή του, μετακινήθηκαν συνολικά 6.100 στρατιώτες, 430 αξιωματικοί (το 1/5 περίπου των εν ενεργεία αξιωματικών της Ελλάδας), απόσπασμα χωροφυλακής σε δύναμη τάγματος, στρατιωτικοί υπάλληλοι, 93 γυναίκες και 5 παιδιά...

Αυτή είναι περιληπτικά η παράδοση του Ρούπελ και η παράδοση του Δ' Σώματος Στρατού και της Καβάλας...

Το πρωτοφανές αυτό γεγονός είχε διεθνή απήχηση. Στον διεθνή τύπο χαρακτηριζόταν «εξωφρενικό και ασύλληπτο» και επί εβδομάδες ήταν πρωτοσέλιδο. Οι ουδέτερες, ακόμα τότε, Ηνωμένες Πολιτείες έδειχναν και εκείνες αυξημένη ευαισθησία στην περιπέτεια της μικρής ουδέτερης Ελλάδας και την χωρίς ιστορικό προηγούμενο «απαγωγή» του στρατού της.

Αμέσως, η κατοχή της Ανατολικής Μακεδονίας παραχωρήθηκε από τους Γερμανούς στους Βουλγάρους και για τους Ελληνορθόδοξους Ανατολικομακεδόνες άρχισε η χειρότερη περίοδος του 20ού αιώνα.

Εδώ, πρέπει να επισημάνω ότι, τόσο το 1916–1918 όσο και το 1941–1944, οι Βούλγαροι απέκτησαν αμαχητί την κατοχή της Ανατολικής Μακεδονίας (και Θράκης στη δεύτερη περίπτωση) «κατά παραχώρηση» από τους Γερμανούς, με ειδικές συμφωνίες. Ενδιαφέρον είναι ότι οι Βούλγαροι δεν ήταν ικανοποιημένοι με το όρο «κατοχή», που είχαν διατυπώσει οι Γερμανοί στα κείμενα των συμφωνιών αυτών, και επέμεναν ότι τα εδάφη αυτά τους επιστράφησαν με ειρηνικό τρόπο ως δικαιωματικά ανήκοντα σε αυτούς... και είναι άξιο προσοχής, ότι το επιχείρημα αυτό προβάλλεται και χρησιμοποιείται μέχρι σήμερα από Βουλγάρους ιστορικούς, πολιτικούς και μέγιστο αριθμό πολιτών... Επιχείρημα που τροφοδοτεί συνέχεια τη συλλογική βουλγαρική συνείδηση... Ποτέ δεν έπαψαν να κυκλοφορούν βουλγαρικά δημοσιεύματα με κοινή συνισταμένη ότι η Μακεδονία και η Θράκη ανήκουν εθνολογικά στη Βουλγαρία.

Πρέπει να προσθέσω, επίσης, ότι οι Βούλγαροι, τόσο το 1916–1918 όσο και το 1941–1944, με το επιχείρημα αυτό – ότι δηλαδή η Ανατολική Μακε-

δονία και η Θράκη τούς ανήκαν εθνολογικά και δικαιωματικά – δεν κήρυξαν τον πόλεμο κατά της Ελλάδας – κατά παράβαση της Συνθήκης της Χάγης του 1907, που είχαν επίσημα συνυπογράψει με 39 κράτη – και έτσι δεν εφαρμόσαν το Διεθνές Δίκαιο του Πολέμου, αλλά το βουλγαρικό Δίκαιο, εγκαθιστώντας βουλγαρικές Αρχές, υπαλλήλους, εκπαιδευτικούς, ακόμα παπάδες και ψάλτες.

Όμως η Βουλγαρία, για να μπορέσει να κρατήσει τα εδάφη που κατείχε και να διατηρήσει την έξοδό της στο Αιγαίο, έβλεπε ότι έπρεπε να αλλοιώσει και να νοθεύσει την εθνολογία τους. Έτσι άρχισε αμέσως να εφαρμόζει σχέδιο εξόντωσης του ντόπιου ελληνορθόδοξου πληθυσμού. Χωρίς χρονοτριβή, στις 14 Σεπτεμβρίου 1916 – τρεις μέρες μετά την κατάληψη της Καβάλας – οι Βούλγαροι συγκέντρωσαν βιαίως όλους τους κατοίκους της Κάτω Τζουμαγιάς (της σημερινής Ηράκλειας Σερρών), περίπου 8.000, και μετά από εξοντωτικές πορείες τούς μετέφεραν αναγκαστικά σε παραδουνάβιες πόλεις και στρατόπεδα του βουλγαροκρατούμενου τότε τμήματος της Σερβίας (Ποζάρεβιτς, Πέτροβατς κ.ά.). Οι Βούλγαροι, μόλις άδειασαν την Κάτω Τζουμαγιά από όλους τους κατοίκους της, τη λεηλάτησαν εξολοκλήρου και την κατέστρεψαν εκ θεμελίων, ισοπεδώνοντας 1.200 σπίτια πλέον των δημοσίων κτηρίων, σχολείων και εκκλησιών.

Το σχέδιο εξολόθρευσης εφαρμόστηκε αμέσως και αδιάκοπα, φθάνοντας σε εσχατιές παραβιάσεων του Διεθνούς Δικαίου. Εικοσιπέντε μήνες μετά την εισβολή, όταν η Βουλγαρία συνθηκολόγησε και παρέδωσε την Ανατολική Μακεδονία, η καταστροφή σε όλους τους υλικούς τομείς και στον ντόπιο ελληνορθόδοξο πληθυσμό ήταν ανυπολόγιστη. Μπορούμε να πιθανολογήσουμε με βεβαιότητα ότι, αν η βουλγαρική αυτή κατοχή διαρκούσε λίγους μήνες ακόμα, δεν θα επιζούσαν ελληνορθόδοξοι Ανατολικομακεδόνες τόσο από τους ντόπιους στην Ανατολική Μακεδονία, όσο και από τους εκπατρισμένους στη Βουλγαρία. Για παράδειγμα, η πόλη των Σερρών, πριν από τη βουλγαρική κατοχή (17.8.1916) είχε 35.000 κατοίκους. Μετά την απελευθέρωσή της από τον ελληνικό στρατό (4.10.1918), βρέθηκαν όχι περισσότεροι από 5.793, δηλαδή 29.207 λιγότεροι κάτοικοι, ποσοστό μείωσης του πληθυσμού 83,4% σε 25 μήνες.

Αμέσως μετά την επανάκτηση της Ανατολικής Μακεδονίας, η Ελληνική Κυβέρνηση – εκτός πολλών άλλων μέτρων – συμφώνησε με τα νικητήρια σύμμαχα κράτη τη συγκρότηση μιας Διεθνούς Διασυμμαχικής Ανακριτικής Επιτροπής για τη διερεύνηση των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που είχαν διαπράξει οι Βούλγαροι στην Ανατολική Μακεδονία.

Η Επιτροπή αυτή συστάθηκε τον Ιανουάριο του 1919, αποτελέστηκε από εκπροσώπους των Κυβερνήσεων της Μεγάλης Βρετανίας, της Γαλλίας, του Βελγίου και της Σερβίας σε συνεργασία με εκπροσώπους της Ελληνικής Κυ-

βέρνησης και – αφού πλαισιώθηκε με βοηθητικά μέλη ανώτερους αξιωματούχους και γραμματείς, άτομα αποδεδειγμένης ικανότητας και εντιμότητας – επισκέφθηκε επιτόπου από τις 439 κοινότητες των Νομών Σερρών, Δράμας και Καβάλας τις 339 (λόγω των δυσχερειών στις επικοινωνίες και του οδικού δικτύου).

Η Επιτροπή διενήργησε συστηματική έρευνα και υπεύθυνο ανακριτικό έργο και μετά από αδιάκοπη και επίπονη προσπάθεια συνέταξε αντικειμενική *Έκθεση*, την οποία κατέθεσε αρμοδίως και δημοσίευσε αμέσως με τίτλο: «Rapports et Enquêtes de la Commission Interalliée sur les violations du droit des gens commises en Macédoine Orientale par les armées bulgares» (Εκθέσεις και Έρευνες της Διεθνούς Επιτροπής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που διαπράχθηκαν στην Ανατολική Μακεδονία από τα βουλγαρικά στρατεύματα) και στην οποία περιέλαβε – αδιάσειστα μέχρι σήμερα – αποδεικτικά στοιχεία, όπως ελληνικά, ξένα και βουλγαρικά δημόσια έγγραφα, πρακτικά, καταθέσεις, ένορκες βεβαιώσεις θυμάτων και αυτοπτών μαρτύρων κ.ά.

Η *Έκθεση* αυτή – αποτέλεσμα πολύμηνης συλλογικής εργασίας, είναι γραμμένη στη γαλλική γλώσσα σε 640 σελίδες μεγάλου μεγέθους και κατατέθηκε στο Παρίσι τον Απρίλιο του 1919 σε διεθνή αρμόδια Υπηρεσία για δικαστική χρήση – είναι ένα μοναδικό διεθνούς εμβέλειας συλλογικό έργο, ένα διεθνούς κύρους συγκλονιστικό ντοκουμέντο, προορισμένο για διεθνή χρήση, το οποίο παρουσιάζει με συγκινητική πιστότητα και αδιαμφισβήτητη λεπτομέρεια τις τρομερές δεινοπάθειες που υπέστησαν οι Ελληνορθόδοξοι Ανατολικομακεδόνες από τους ομόδοξους γείτονες επί 25 μήνες.

Μετά από όσα γράφονται στην *Έκθεση* αυτή, εμείς δεν χρειάζεται να προσθέσουμε τίποτε περισσότερο. Με τις συνταρακτικές αποδείξεις, κρίσεις και συμπεράσματά της, η *Έκθεση* αποτελεί καταπέλτη για τη βάρβαρη συμπεριφορά των Βουλγάρων στον άμαχο πληθυσμό της Ανατολικής Μακεδονίας κατά το 1916-1918 και έχει μέγιστη σπουδαιότητα, γιατί επιβεβαιώνει και επικυρώνει με το διεθνές κύρος της όλες τις άλλες συλλογικές και ατομικές ελληνικές και ξένες σχετικές αναφορές, εκθέσεις, μαρτυρίες, συγγραφές κ.λ.π.

Η *Έκθεση* αποτελείται από «Εισαγωγή», «Πρώτο Μέρος», το οποίο περιέχει και περιγράφει σε μικρά κεφάλαια τα είδη των βουλγαρικών εγκλημάτων, και κλείνει με το «Συμπέρασμα», καθώς και από «Δεύτερο Μέρος», το οποίο εξετάζει χωριστά τους τρεις Νομούς Σερρών, Δράμας και Καβάλας και περιλαμβάνει κάθε είδους σχετικά αποδεικτικά έγγραφα, ελληνικά, ξένα και βουλγαρικά, από τα οποία απεικονίζεται όλη η βαρβαρότητα.

Η «Εισαγωγή» τελειώνει με τη διαπίστωση ότι:

«Εισδύοντας στην Ανατολική Μακεδονία, η Κυβέρνηση της Σόφιας ήταν πεπεισμένη ότι αυτή η περιοχή, την οποία εποφθαλμιούσε από πολύ παλιά,

θα παρέμενε βουλγαρικό έδαφος και το μόνο που την απασχολούσε ήταν να νοθεύσει την εθνολογία της. Θα εξετάσουμε διεξοδικά τα μέτρα που έλαβε και τα μέσα που χρησιμοποίησε για να επιτύχει τους σκοπούς της, αλλά από τώρα και στο εξής διαπιστώνουμε ότι η κατοχή υπήρξε από τις πρώτες μέρες απάνθρωπη, βάρβαρη και καταστροφική».

Οι κυριότεροι τίτλοι των κεφαλαίων του «Πρώτου μέρους» είναι: «Τρομοκρατία και Αγγαρείες – Συλλήψεις και Βασανιστήρια – Αυθαίρετες Επιτάξεις και Καταστροφές – Κλοπές, Ληστείες και Ληλασίες – Εκβιασμοί και Βιασμοί – Υποχρεωτική πορνεία και Απαγωγές παιδιών – Λιμοκτονία και Εκτοπίσεις».

Ενδεικτικά αναφέρω:

Στο κεφάλαιο «Αγγαρείες» επιβεβαιώνεται, εκτός πολλών άλλων, ότι: «Ο πληθυσμός υποχρεώθηκε σε καταναγκαστικά έργα... Οι συνθήκες που επιβλήθηκαν σε χιλιάδες ανθρώπους ήταν: βίαιη στρατολόγηση – εξοντωτική εργασία, με σημαντικές τιμωρίες συχνά θανάσιμες, για να εμποδίσουν την κακή απόδοση – τροφή αποτελούμενη από μια μερίδα ψωμιού και ένα απροσδιόριστο ζουμί με πιπεριές και ντομάτα – ανυπαρξία στέγης – καθόλου αμοιβή... Στην αρχή εξαναγκάστηκαν σε εργασία μόνο οι άνδρες, κατόπιν και οι γυναίκες και τα παιδιά».

Στο κεφάλαιο «Συλλήψεις – Βασανιστήρια» επιβεβαιώνεται, εκτός πολλών άλλων, ότι: «Μετά από βίαιη σύλληψη αφήνονταν νηστικοί για πολλές μέρες. Οι ξυλοδαρμοί ήταν ιδιαίτερα άγριοι και πολύ λίγα θύματα δέχονταν, χωρίς να λιποθυμήσουν, τους καθιερωμένους είκοσι πέντε ραβδισμούς που καθένας τους ξέσκιζε τη σάρκα και αποσπούσε από τον κρατούμενο ουρλιαχτά οδύνης, ώσπου να χάσει τις αισθήσεις του και να καταλήξει ένα τρεμάμενο και καταπληγμένο αντικείμενο... Πολύ συχνά οι συλληφθέντες εξαφανίζονταν χωρίς να αφήσουν ίχνη... Μεταξύ των εξαφανισθέντων περιλαμβάνεται και ο μητροπολίτης Ελευθερουπόλεως Γερμανός».

Στο κεφάλαιο «Καταστροφές» επιβεβαιώνεται, εκτός πολλών άλλων, ότι: «... οι Βούλγαροι στρατιώτες γκρέμισαν ένα πολύ μεγάλο αριθμό κατοικημένων σπιτιών, βοηθητικών οικημάτων και υπαίθριων κτισμάτων και προκάλεσαν ζημιές σε έναν ακόμη μεγαλύτερο αριθμό. Αυτές οι καταστροφές είχαν συνήθως ως στόχο την ξυλεία των κτισμάτων, την οποία οι στρατιώτες έκαιγαν για να ζεσταθούν ή τη χρησιμοποιούσαν για την κατασκευή χαρακωμάτων... Ενενήντα τέσσερα χωριά καταστράφηκαν ολοσχερώς», όπως η Κάτω Τζουμαγιά που αναφέρθηκε προηγουμένως.

Στο κεφάλαιο «Οι βιασμοί» επιβεβαιώνεται, εκτός πολλών άλλων, ότι: «... λίγες γυναίκες άνω των δεκατεσσάρων ετών γλίτωσαν από την κτηνωδία των κατακτητών... Οι τοπικοί Διοικητές έκαναν σχεδόν όλοι, κατάχρηση της θέσης τους και πήραν με τη βία γυναίκες και κορίτσια, που τους τράβηξαν την προσοχή. Μερικοί βιασμοί διαπράχθηκαν με ανήκουστη βιαιότητα... Οι στρα-

τιώτες διαπράττουν παρόμοιες φρικαλεότητες. Το θύμα ενδέχεται να υποστεί περισσότερους από ένα βιασμούς, ενώ οι βιαστές αλληλοβοηθούνται».

Στο κεφάλαιο «Απαγωγές παιδιών» επιβεβαιώνεται, εκτός άλλων, ότι: «...ένας μεγάλος αριθμός παιδιών συνελήφθησαν και στάλθηκαν στη Βουλγαρία σε συνθήκες που αδυνατούμε να περιγράψουμε... Ο απώτερος σκοπός ήταν η αποεθνοποίηση του παιδιού... Ένας μεγάλος αριθμός δεν καταγράφηκε, ούτε δηλώθηκε και ασφαλώς βρίσκεται στη Βουλγαρία».

Στο κεφάλαιο «Η λιμοκτονία» επιβεβαιώνεται, εκτός πολλών άλλων, ότι: «Η Ανατολική Μακεδονία υπέφερε φριχτά από την πείνα και πολλές χιλιάδες άνθρωποι πέθαναν εξαιτίας αυτού του λόγου... Ξεπερνώντας τους θρησκευτικούς τους ενδοιασμούς, οι πεινασμένοι έφαγαν νεκρά ζώα, σκύλους, γάτες, χελώνες, φίδια. Έκαναν τροφή τα αγριόχορτα ή τις ρίζες που εύρισκαν. Οι νεκροί μετριοούνται κατά χιλιάδες... Αυτό για το οποίο η Επιτροπή πείσθηκε τελικά και το οποίο επιθυμεί να καταστήσει γνωστό, είναι ότι ο καταστροφικός λιμός υπήρξε ηθελημένος, οργανωμένος, συντηρούμενος και αντικείμενο εκμετάλλευσης από τη βουλγαρική διοίκηση, η οποία γνώριζε βήμα-βήμα την πορεία της καταστροφής από τις αναφορές των στρατιωτικών εκπροσώπων της και τις εκκλήσεις δυστυχίας των Ελλήνων αντιπροσώπων... Η κατηγορία ότι η λιμοκτονία ήταν σκόπιμα οργανωμένη, είναι πολύ σοβαρή, γι' αυτό η Επιτροπή έβαλε τα δυνατά της να την αποδείξει πέραν πάσης αμφιβολίας».

Στο επίσης σημαντικό κεφάλαιο «Εκτοπίσεις», επιβεβαιώνονται και περιγράφονται, εκτός άλλων, οι αλληπάλληλες συνεχείς συλλήψεις και συγκεντρώσεις με τη βία ατόμων και ομάδων – στην αρχή όλων των ανδρών από 18 έως 55 ετών και στη συνέχεια ακόμα και από 12 μέχρι 80 ετών και τα γυναικόπαιδα – η κατάσταση αιχμαλωσίας και οι εξοντωτικές πορείες, οι επιβιβάσεις στα βαγόνια για ζώα ή εμπορεύματα, τα οποία γέμιζαν ασφυκτικά.

Το ταξίδι διαρκούσε πέντε έως έξι ημέρες με κλειστές πόρτες, χωρίς εξαερισμό και χώρο για σωματικές ανάγκες. Τις περισσότερες φορές χωρίς τροφή και νερό και όσοι πέθαιναν έμεναν στα βαγόνια...

Όταν οι αιχμάλωτοι έφταναν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, στοιβάζονταν σε ξεχαρβαλωμένους σταύλους, γεμάτους περιττώματα ζώων, ή σε παράγκες από αχυροπηλό, σκαμμένες σε βάθος πενήντα εκατοστών, που όταν έβρεχε πλημμύριζαν, και πλάγιαζαν πάνω στο γυμνό χώμα, πολλές φορές τον χειμώνα μέχρι θερμοκρασία 15ο υπό το μηδέν.

Η ημερήσια τροφή ήταν 250 – 500 γραμμάρια ψωμί και ένα αραιό ζουμί με ελάχιστη ποσότητα συνήθως κολοκύθια και κόκκινες καυτερές πιπεριές.

Η καταναγκαστική εργασία στα εργοτάξια διαρκούσε συνήθως έως δεκαπέντε ώρες την ημέρα, χωρίς αργίες, και με οποιεσδήποτε καιρικές συνθήκες, μερικές φορές και νύχτες.

Τα ρούχα και τα παπούτσια, που κουρελιάζονταν, δεν αντικαθίσταντο.

Απαγορευόταν να παίρνουν ρούχα πεθαμένων... Τα έπαιρναν Βούλγαροι έμποροι... Σωματική καθαριότητα καμία και ούτε υπήρχαν φάρμακα.

Η καταναγκαστική εργασία γινόταν σε λατομεία, σε κόπμιμο δέντρων, μεταφορά υλικών, επιχωματώσεις, κατασκευή οδών, σιδηροδρομικών γραμμών και γεφυρών.

Ο θάνατος από ξυλοδαρμούς και πείνα, εξανθηματικό τύφο, δυσεντερία, φυματίωση και κρυοπαγήματα θέριζε. Η θνησιμότητα ήταν τεράστια. Οι αιχμάλωτοι έσκαβαν συνέχεια τάφους για τους νεκρούς. Οι Βούλγαροι φρουροί, για να εξαφανίσουν κάθε αποδεικτικό στοιχείο, αφαιρούσαν όλους τους σταυρούς από τους τάφους και ισοπέδωναν την περιοχή.

Από τα στρατόπεδα – κολαστήρια, τα πιο τρομερά ήταν του Schoumen και του Carnobat στην Ανατολική Βουλγαρία, του Kostivar και του Kitcheno (υψόμετρο 1000) στη σημερινή FYROM, που τότε ήταν υπό βουλγαρική κυριαρχία.

Στο σημείο αυτό πρέπει να παρεμβάλω αναφορά της Ολλανδικής Πρεσβείας στη Σόφια το 1919, η οποία υπολογίζει τους εκπατρισμένους τότε στη Βουλγαρία Ελληνορθόδοξους Ανατολικομακεδόνες αιχμαλώτους σε 70.000, από τους οποίους – σύμφωνα με επίσημη δήλωση της τότε Βουλγαρικής Κυβέρνησης – αμέσως μετά την ανακωχή βρίσκονταν στη ζωή μόνον 12.000. Δηλαδή οι απώλειες ήταν 58.000, ποσοστό 82,8%.

Πρέπει επίσης να επισημάνω ότι μετά την άνευ όρων ανακωχή, στις 29 Σεπτεμβρίου 1918, η επιστροφή των αιχμαλώτων ήταν μια οδύσσεια, κατά την οποία πολλοί πέθαναν καθοδόν, και για πολλούς διήρκεσε μέχρι και έξι μήνες.

...Και το κεφάλαιο «Εκτοπίσεις» κλείνει:

«Εκτός από εκείνους που χάθηκαν κατά τη διάρκεια της διαδρομής, πολλοί αιχμάλωτοι επέστρεψαν ανάπηροι και παραμορφωμένοι. Μερικοί πέθαναν μόλις έφθασαν στη χώρα. Οι περισσότεροι βρήκαν τα σπίτια τους κατεστραμμένα και λεηλατημένα. Ζουν μέσα στις πιο τραγικές συνθήκες, τσακισμένοι από τη δυστυχία».

Το «Πρώτο Μέρος» της Έκθεσης τελειώνει με το «Συμπέρασμα» της Επιτροπής, από το οποίο τα ακόλουθα αποσπάσματα:

«Είμαστε βέβαιοι ότι η Βουλγαρία είχε ένα συγκεκριμένο στόχο: την καταστροφή του ορθόδοξου ελληνικού πληθυσμού της Ανατολικής Μακεδονίας... Ο σχεδιασμός τής λιμοκτονίας ήταν μια ύπουλη μέθοδος, πολύ πιο απάνθρωπη και αποτελεσματική για την εξαφάνιση του ελληνικού στοιχείου, ενώ ταυτόχρονα πλούτιζαν η Βουλγαρική Κυβέρνηση και οι Βούλγαροι ιδιώτες... Όσον αφορά τους εκπατρισμούς... αυτό που τους κάνει αληθινό έγκλημα απεχθές και ατιμωτικό, είναι ότι... πρόκειται... για μέθοδο εξόντωσης... Από τα εργοτάξια, το πιο τρομερό ήταν του Κίτσεβο... όσοι γλίτωσαν, μιλούν γι' αυτό με τρόμο... Γι' αυτούς που γλίτωσαν από το Κίτσεβο, η λέξη “κόλαση” έχει

τώρα και στο εξής συγκεκριμένο περιεχόμενο... Η Βουλγαρική Κυβέρνηση και Διοίκηση είναι άμεσα υπεύθυνες για τα εγκλήματα της λιμοκτονίας και των εκπατρισμών... Περιοριζόμαστε στο να δηλώσουμε ότι είναι επικίνδυνη όχι μόνο για τους γείτονές της, αλλά και για όλη την πολιτισμένη ανθρωπότητα».

Τελειώνω την αναφορά μου στην Έκθεση, με ένα μόνο αποδεικτικό στοιχείο από το ακόμα πιο συγκλονιστικό «Δεύτερο Μέρος» της: Το 1916 οι Έλληνες κάτοικοι της Καβάλας, σύμφωνα με τα τότε δημοτολόγια της, ήταν 34.000. Το 1918, κατά την απελευθέρωσή της από τον ελληνικό στρατό, είχαν μείνει 3.500, από τους οποίους μόνο 54 ήταν άρρενες ηλικίας άνω των 20 ετών... Δηλαδή οι απώλειες ήταν 30.500 κάτοικοι, ποσοστό 90% σε 25 μήνες.

Την Έκθεση αυτή της Διεθνούς Διασυμμαχικής Ανακριτικής Επιτροπής του 1919 μετέφρασε από το πρωτότυπό της στην ελληνική γλώσσα και έφερε στην επιφάνεια της δημοσιότητας στο σύνολό της και στην πλήρη μορφή της το Ιστορικό και Λογοτεχνικό Αρχείο Καβάλας με την αξιόλογη επιμέλεια του Προέδρου του κ. Νικολάου Ρουδομέτωφ. Η έκδοση αυτή κυκλοφόρησε το 2008, με τον τίτλο *Τετράδια Βουλγαρικής Κατοχής – Ανατολική Μακεδονία 1916 – 18*, από όπου και τα αποσπάσματα που αναφέρθηκαν.

Η Έκθεση αυτή δεν είναι η μόνη πηγή πληροφοριών για τη μαρτυρική εκείνη περίοδο. Υπάρχει πλούσιο υλικό για το οποίο και τη σημαντικότητά του θα μας μιλήσει στη συνέχεια ο καθηγητής κ. Μιχαηλίδης, ο οποίος συμβάλλει αποφασιστικά στον ευγενή σκοπό μας με όλο το επιστημονικό κύρος του και την πατριωτική ευαισθησία του.

Όμως, παρ' όλο το πλούσιο αυτό ιστορικό υλικό, με το οποίο συνυπάρχει και λαογραφικό με κυρίαρχα τα τραγούδια – μοιρολόγια για τους εκπατρισμένους αιχμάλωτους στα εργοτάξια – κολαστήρια, όπως αυτό από το βιβλίο του Δημήτρη Πασχαλίδη «*Η Χωριστή Δράμας 1916–18*»:

*«Το Κίτσοβο, το Κόστοβαρ και αυτό το Καρνομπάτι,
αυτά τα τρία πότισαν τον κόσμο με φαρμάκι.
Αποβραδύς Χριστούγεννα καμπάνις να χτυπάνε
και τα καημένα τα παιδιά πέτρις να κουβαλάνε...»*

...παρ' όλο, λοιπόν, το πλούσιο ιστορικό και λαογραφικό υλικό, το οποίο συνολικά συνθέτει αναμφίβολα πλήρη εικόνα γενοκτονίας, περιέργως μετά δεκαετία περίπου επήλθε γενικά παντελής σιωπή για οτιδήποτε σχετικό. Απειροελάχιστες εξαιρέσεις δεν μπόρεσαν να αποτρέψουν την επικίνδυνη λήθη και άγνοια που επήλθε στις σύγχρονες γενιές.

Παντού και πάντα μέχρι σήμερα, στις εθνικές μας εορτές, όλοι... μα όλοι... από τον εκάστοτε ανώτατο πολιτειακό άρχοντα μέχρι και τους εκπαιδευτικούς μας, αναφέρουν το 1821, το 1912 –1913, το 1922, το 1940–1941–1944. Το

ίδιο και τα επετειακά έντυπα και όλες οι σχετικές εκπομπές και παραγωγές του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης... Το 1916 – 1918 ποτέ και πουθενά... Ωσάν να μην υπήρξε ποτέ η φοβερή εκείνη 25μηνη βουλγαρική κατοχή, με τα απειράριθμα τραγικά θύματά της σε όλο το εύρος των κοινωνικών στρωμάτων, από τους ανώτερους άρχοντες – Νομάρχες, Δημάρχους – και κρατικούς λειτουργούς γενικά μέχρι τους απλούς ανθρώπους του μόχθου και τα γυναικόπαιδα, και από απλούς μοναχούς μέχρι Μητροπολίτες...

Ακόμα και σε όλα τα βραβευμένα πολύτομα ιστορικά συγγράμματα, όπως επίσης σε όλες τις πολυτελείς και πολυδιαφημισμένες ιστορικές εκδόσεις, για την δεινοπάθεια των Ανατολικομακεδόνων το 1916–1918 καμία αναφορά! Ούτε μία λέξη! Ωσάν η οργανωμένη εφαρμογή σχεδίου γενοκτονίας να είναι ανύπαρκτη...

Για να είμαι ακριβής, υπάρχουν – απ' όσο γνωρίζω – σε όλη την Ανατολική Μακεδονία μία μαρμάρινη αναμνηστική στήλη (με επίγραμμα σε αττική διάλεκτο, που μόνο εξειδικευμένοι φιλόλογοι μπορούν να καταλάβουν) σε μνήμη μόνο 20.000 αιχμαλώτων του Νομού Σερρών και μόνο για το 1917-1918, η οποία βρίσκεται στο κηπάριο του παλαιού «Ορφέα» της πόλης των Σερρών, και δύο μαρμάρινα μνημεία – μόνο με τα ονόματα όσων νεκρών βεβαιώθηκαν κατά την αιχμαλωσία στη Βουλγαρία – το ένα στη Χωριστή Δράμας και το άλλο στο Νέο Σούλι Σερρών, πρόσφατο αυτό και μετά από παρότρυνση ιδιώτη. Στα δύο τελευταία γίνονται ετησίως σχετικές επιμνημόσυνες τελετές, οι οποίες όμως δεν μπορούν να αναρριπίσουν τις σπουδαιότητες σχετικές σελίδες της ελληνικής και ευρωπαϊκής ιστορίας.

Θλιβερή διαπίστωση αποτελεί, επίσης, και ότι συνακόλουθο της σιωπής και λήθης αυτής είναι η ανυπαρξία μνημείου όλων γενικά εκείνων των θυμάτων, προγόνων και κοντινών συγγενών μας...

Περίεργη σιωπή και λήθη, όταν η μνημοσύνη και απόδοση τιμής στα θύματα τόσο εθνικών, όσο και οικογενειακών αγώνων και γεγονότων είναι αρχέγονη ανθρώπινη ανάγκη, που έχει εξελιχθεί σε παγκόσμια κοινωνική έκφραση και έχει μορφοποιηθεί σε ιερό θεσμό.

Περίεργη σιωπή και λήθη, ενώ εκτός άλλων η Βουλή των Ελλήνων καθιέρωσε με Νόμους της: του 1994, τη 19η Μαΐου ως Ημέρα Μνήμης των Ελλήνων του Μικρασιατικού Πόντου, του 1998, τη 14η Σεπτεμβρίου ως Ημέρα Μνήμης του συνόλου των Ελλήνων της Μικράς Ασίας, αναγνωρίζοντας τη γενοκτονία τους, και του 2004, την 27η Ιανουαρίου ως Ημέρα Μνήμης των Ελλήνων Εβραίων μαρτύρων και ηρώων του Ολοκαυτώματος...

Ενώ, επίσης, το 1997, με έξοδα του Ελληνικού Κράτους τοποθετήθηκε εδώ στη Θεσσαλονίκη, στην Πλατεία Ελευθερίας, Μνημείο του Ολοκαυτώματος των 50.000 Εβραίων της Θεσσαλονίκης και έγιναν τα αποκαλυπτήριά του από τον τότε Πρόεδρο της Δημοκρατίας μας, το 2010 έγιναν τα αποκαλυπτήρια

Μνημείου του Ολοκαυτώματος του συνόλου των Ελλήνων Εβραίων, στην Αθήνα και σε περίοπτη θέση δίπλα στον αρχαιολογικό χώρο του Κεραμικού, και ο Δήμος Θεσσαλονίκης ονόμασε την πλατεία ανάμεσα στις οδούς Αλεξάνδρου Παπαναστασίου και Πριάμου σε πλατεία Εβραίων Μαρτύρων.

Η αναφορά των παραπάνω γεγονότων μόνο σκοπό έχει να επισημάνει την ανταπόκριση του Κράτους στις άξιες συγχαρητηρίων εκδηλώσεις ευσέβειας των Μικρασιατών, Ποντίων και Εβραίων Ελλήνων στα εκάστοτε θύματά τους... Ανταπόκριση, την οποία αναμένουμε και εμείς οι Ανατολικομακεδόνες στο δίκαιο αίτημά μας.

Εξίσου σημαντικό είναι και ότι – μετά την αναγνώριση από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών της τρίτης Κυριακής του Νοεμβρίου ως Παγκόσμιας Ημέρας Μνήμης των Θυμάτων, προσέξτε, Τροχαίων Δυστυχημάτων – τον Νοέμβριο του 2009 ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας σε σχετικό μήνυμά του, συνιστούσε ότι, δεδομένου ότι η Ελλάδα κατέχει πανευρωπαϊκό αρνητικό ρεκόρ στην οδική ασφάλεια και επειδή αυτό είναι κάτι που δεν τιμά την παιδεία μας και τον κοινωνικό μας πολιτισμό, θα πρέπει η Πολιτεία να αντιμετωπίσει το ζήτημα ως μείζονα εθνική υπόθεση...

Μετά τα όσα ενδεικτικά ανέφερα προκύπτουν αναπόφευκτα τα ερωτήματα:

Οι συγγενείς μας που πέθαναν και θάφτηκαν στους σορούς με τους χιλιάδες συμπατριώτες στο Κίτσεβο, στο Κάρνοματ και στα άλλα βουλγαρικά κολαστήρια δεν ήταν μάρτυρες;

Οι Ελληνορθόδοξοι Ανατολικομακεδόνες, που υπέστησαν στον τόπο τους τις χειρότερες κτηνωδίες και προτίμησαν να πεθάνουν από την πείνα αντί να εκβουλγαριστούν για να ζήσουν, δεν ήταν ήρωες;

Η υπερ80χρονη σιωπή και λήθη για τα μαρτυρικά θύματα της βουλγαρικής κατοχής του 1916-18 είναι στοιχείο της παιδείας μας και τιμά τον πολιτισμό μας;

Η καθιέρωση Ημέρας Μνήμης των θυμάτων αυτών δεν είναι εθνική μας υπόθεση; Όταν μάλιστα κορυφαίο στοιχείο του πολιτισμού μας – τον οποίον συνεχώς επικαλούμαστε με καμάρι – είναι η τιμή των νεκρών προγόνων, των ηρώων και των μαρτύρων.

Και αναπόφευκτα έρχεται το συμπέρασμα ότι είναι πλέον καιρός, εκπληρώνοντας το ιερό καθήκον προς τους προγόνους μας, να τιμήσουμε πανηγυρικά στο διηνεκές τα θύματα αυτά, καθιερώνοντας τουλάχιστον στον τόπο τους – στους Νομούς Σερρών, Δράμας και Καβάλας – την 29η Σεπτεμβρίου ως Ημέρα Μνήμης τους...

Στο σημείο αυτό πρέπει να προσθέσω ότι ο εξαναγκασμός σε προσφυγιά, ο ξεριζωμός από τις εστίες, ήταν μέρος της μεθόδου εξόντωσης του ντόπιου ελληνορθόδοξου πληθυσμού και νόθευσης της εθνολογίας της Ανατολικής Μακεδονίας, για να εξασφαλιστεί και μ' αυτό το μέσον η βουλγαρική κυρι-

αρχία στην περιοχή.

Με τούτο, θέλω να τονίσω ότι – εκτός από τους Ελληνορθόδοξους Ανατολικομακεδόνες, που έμειναν στον τόπο τους και υπέστησαν τα πάνδεινα, και εκτός, επίσης, από όσους αιχμαλωτίστηκαν και εκπατρίστηκαν στη Βουλγαρία, οι οποίοι, είτε επέζησαν είτε πέθαναν – θύματα της βουλγαρικής κατοχής ήταν εξίσου και όλοι οι πρόσφυγες.

Τέλος, είναι απαραίτητο να προσθέσω στην επιχειρηματολογία μου, και – ότι η χώρα, η οποία στη διάρκεια του πρώτου μισού του 20ού αιώνα αιματοκύλησε δύο φορές την ανθρωπότητα, η Γερμανία, στη συνέχεια επιδιώκοντας με τόλμη να ικανοποιήσει το κοινό περί δικαίου αίσθημα παγκοσμίως, αναγνώρισε τα εγκλήματα του Ναζιστικού καθεστώτος, ζήτησε διεθνώς συγγνώμη γι' αυτά και μετέτρεψε σε Μουσεία τούς τόπους αιχμαλωσίας, βασανισμού και γενοκτονίας... Να μην ξεχνάμε τον Καγκελάριο Βίλλυ Μπραυντ, ο οποίος, κατά την επίσκεψή του στην Πράγα και αφού κατέθεσε στεφάνι στο μνημείο των θυμάτων των Ναζί, γονάτισε ευλαβικά...

– ότι προ έτους, η Βουλή της Σερβίας, στην προσπάθειά της να σπάσει τους δεσμούς με το πρόσφατο αιματηρό παρελθόν της και να ανοίξει τον δρόμο προς την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωσή της, με απόφασή της ζήτησε επισήμως συγγνώμη για τη σφαγή στη Στρεμπρένιτσα 8.000 μουσουλμάνων, κατά την εμφύλια σύγκρουση της δεκαετίας του '90 γεγονός το οποίο και το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης έχει χαρακτηρίσει γενοκτονία...

– ότι, πρόσφατα επίσης, και οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής με τη Σουηδία αναγνώρισαν τη γενοκτονία των Αρμενίων – οι Σουηδοί και των Ελλήνων του Πόντου...

– ότι το 1990, ο Γκορμπατσώφ παραδέχτηκε τη «Σοβιετική ευθύνη για το έγκλημα στο Κατύν» και το 1991 ο Γέλτσιν επέτρεψε την πρόσβαση στα Αρχεία της διαβόητης ΚΓΒ, οπότε επιβεβαιώθηκε ότι η εκτέλεση, το 1939, των 17.000 Πολωνών αξιωματικών στο δάσος του Κατύν έγινε από τους Σοβιετικούς (πρόσφατα – 70 και πλέον χρόνια μετά – τελέστηκε στο Κατύν, που ανήκει στην Πολωνία, μεγάλη επίσημη επιμνημόσυνη τελετή, όπου ήταν παρών και ο Πούτιν... Στη συνέχεια ο Ρώσος Πρόεδρος Μεντβέντεφ απένειμε το παράσημο «Φιλίας των Λαών» στον, βραβευμένο με τέσσερα Όσκαρ, Πολωνό σκηνοθέτη Αντρέι Βάιντα, δημιουργό μεταξύ άλλων και του συγκλονιστικού φιλμ «Κατύν» (2007), στο οποίο περιγράφεται η σφαγή και η απόκρυψη των στοιχείων της από τους Σοβιετικούς. Η ανακοίνωση του Κρεμλίνου για την αιτία της παρασημοφόρησης του Πολωνού Βάιντα ήταν: «Για την προσφορά του στις σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών στον τομέα του πολιτισμού»).

– ότι το 1995, ο τότε Ιάπωνας Πρωθυπουργός ζήτησε δημόσια συγγνώμη για τα εγκλήματα της Ιαπωνίας κατά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, και τέλος ότι τον Αύγουστο του 2010, ο Πρέσβης των Η.Π.Α. στην Ιαπωνία πα-

ραστάθηκε στη Χιροσίμα, στην τελετή μνήμης των θυμάτων της ατομικής βόμβας που έριξαν εκεί οι Η.Π.Α. το 1945.

Όλα τα γεγονότα, που μόλις ανέφερα, αποτελούν θετικά δείγματα τόσο του ευρωπαϊκού, όσο και του παγκόσμιου πολιτισμού, τα οποία όμως δεν έχει δείξει η Βουλγαρία... Αποτελούν δείγματα, τα οποία – εκτός άλλων – απαντούν και στο ερώτημα: «Γιατί τώρα;»...

Απαντούν, καταδεικνύοντας ότι η απόδοση τιμής και μνήμης σε προγόνους και θύματα βαρβαρότητας δεν έχει χρόνο διάρκειας, δεν έχει χρόνο λήξης, δεν έχει περιορισμούς... Ότι είναι επάνω από περιστασιακές αμφίβολες πολιτικές σκοπιμότητες, γιατί είναι θεσμός προαιώνιος και η ευσέβεια σ' αυτόν δεν αποδυναμώνεται από τυχόν πολύχρονη σιωπή... Ότι η τήρηση του θεσμού αυτού με την απόδοση τιμής και μνημοσύνης στα θύματα εκείνα, ποτέ δεν είναι άκαιρη...

Καταδεικνύουν ότι είναι εθνική υπαρξιακή αναγκαιότητα να καλλιεργείται η σωστή ιστορική γνώση και να διατηρείται η αληθής ιστορική μνήμη... Όταν μάλιστα εμφανίζονται αυξανόμενες ανησυχητικές διαπιστώσεις επικίνδυνης κρίσης αποδόμησης της εθνικής μας ταυτότητας και αποπροσανατολισμού τής αυτογνωσίας μας.

Είναι ύποπτες και επικίνδυνες ενέργειες, εκείνες που επιχειρούν εξίσωση, ισοπέδωση και απαξίωση των πάντων, με το απερίσκεπτο επιχείρημα της «παγκοσμιοποίησης»... Εκείνες που προβάλλουν προσχηματικά διεθνείς δήθεν φιλικές σχέσεις, οι οποίες στην πράξη είναι συνήθως σε βάρος μας, όπως επίσης και εκείνες που επικαλούνται την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία όμως δεν δέχεται ως σύνορά της τα σύνορα της Ελλάδας με την Τουρκία!

Τα όσα προανέφερα υπέρ της καθιέρωσης Ημέρας Μνήμης είναι ελάχιστα των όσων μπορούν να προβληθούν, αν είχα περισσότερο χρόνο.

Τα γεγονότα αποκατάστασης της ιστορικής αλήθειας και της διατήρησης της ιστορικής μνήμης, που προανέφερα, καταδεικνύουν, επίσης, ότι τέτοιες καταστάσεις δεν μπορούν να θαφτούν, ότι διμερείς συμφωνίες για «συνωστισμούς» ή ανοχές απάνθρωπων παραβιάσεων του Διεθνούς Δικαίου τελικά κι αν σπρωχτούν κάτω από το χαλί, δεν θα μείνουν για πολύ κρυμμένα... και πάνω απ' όλα ότι για να επέλθει «κάθαρση» είναι αναγκαία τουλάχιστον μία «συγγνώμη»... Συγγνώμη, την οποία η Βουλγαρία περιφρονεί, αποποιούμενη των ευθυνών της... Όμως αυτό είναι ένα, επίσης, σημαντικό θέμα όχι του παρόντος.

Του παρόντος είναι ότι η μνημοσύνη και η απόδοση τιμής στους προγόνους μας είναι ό,τι πιο πολύτιμο έχουμε και δεν είναι διαπραγματεύσιμο. Η καθιέρωση της 29ης Σεπτεμβρίου ως Ημέρας Μνήμης των Ελληνορθόδοξων Θυμάτων της Βουλγαρικής Κατοχής το 1916 – 18 στην Ανατολική Μακεδονία είναι αποκλειστικά εσωτερικό μας θέμα... Θέμα ηθικής και ιστορικής συνέπειάς μας... Διαφορετικές απόψεις προβάλλουν προχειρόλογα και απλου-

στευμένα επιχειρήματα, αντίθετα τόσο στη λογική όσο και στα ήθη και τα έθιμά μας... Το να θυμάσαι σημαίνει να είσαι υπεύθυνος.

Όταν, λοιπόν, επισημοποιηθεί η καθιέρωση της Ημέρας Μνήμης, θα ήταν σκόπιμο να καλέσουμε τους ομόδοξους γείτονές μας, στο όνομα της καλής γειτονίας και της αρμονικής συνύπαρξής μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, να ανοίξουν τα αρχεία τους και να συνεργαστούμε – σε επιστημονικό επίπεδο και με ειλικρινείς και σωστές βάσεις – στην αποσαφήνιση και αποκατάσταση της ιστορικής αλήθειας, με αμοιβαίο σεβασμό στα πλαίσια των αρχών του πολιτισμού των συγκροτημένων κοινωνιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης...

Να τους καλέσουμε – απαλλαγμένοι από την επιζήμια ραστώνη που μας κάνει ευάλωτους σε ξένες πιέσεις – και να εφαρμόσουμε αμοιβαία τις αρχές του ευρωπαϊκού πολιτισμού...

Να τους καλέσουμε, προ παντός με αξιοπρέπεια αλλά και παρρησία, με πίστη στο δίκαιό μας και χωρίς αναστολές λόγω άγνοιας ή αμφιλεγόμενων δισταγμών...

Και αφού τους καλέσουμε, θα τους περιμένουμε καλοπροαίρετα... Και περιμένοντας, θα εορτάζουμε κάθε 29η Σεπτεμβρίου τη μνήμη όλων εκείνων των θυμάτων, των ηρώων και μαρτύρων, τιμώντας τους κοντινούς προγόνους μας, όπως τους αξίζει...

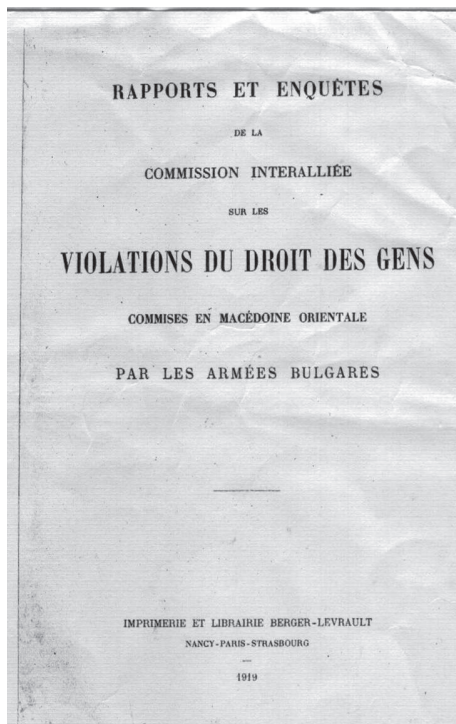
Όταν λέμε «καλοπροαίρετα», εννοούμε ότι βέβαια δεν περιμένουμε τον Πρόεδρο της Βουλγαρίας να παρασημοφορήσει τον κ. Ρουδομέτωφ επειδή έφερε στην επιφάνεια και στο σύνολό του το διεθνούς κύρους συγκλονιστικό ντοκουμέντο που προανέφερα, αλλά ότι ελπίζουμε τουλάχιστον να δηλώσουν ως ένδειξη μέρους ειλικρινούς και έμπρακτης συγγνώμης – ότι θα μας επιστρέψουν τα εξαιρετικά κειμήλια που καταλήσθηκαν το 1917 από τις Ιερές Μονές Τιμίου Προδρόμου Σερρών και Εικοσιφοίνισσας Παγγαίου.

Φθάνοντας στο τέλος της ομιλίας μου αυτής, στις εγκάρδιες ευχές μου προς όλους σας, προτεραιότητα έχει εκείνη για υγεία όλων, ώστε να έχουμε την ευκαιρία της συμμετοχής μας στον εναρκτήριο επίσημο εορτασμό της καθιέρωσης της 29ης Σεπτεμβρίου ως Ημέρας Μνήμης των θυμάτων και προγόνων μας της Βουλγαρικής Κατοχής το 1916–18 στην Ανατολική Μακεδονία.

Στους μετέπειτα εορτασμούς, εκτός από τις καθιερωμένες επιμνημόσυνες δεήσεις και καταθέσεις στεφάνων, σπουδαιότατο θα είναι να καθιερωθούν – εναλλάξ στις πρωτεύουσες των τριών Νομών και σε άλλες πολύπαθες πόλεις τους – ημερίδες με ομιλίες αρμοδίων επιστημόνων – Ελλήνων, ξένων και βέβαια Βουλγάρων – με ανταλλαγές απόψεων για τα γεγονότα της εποχής εκείνης και αναφορές σε σχετικό λαογραφικό υλικό, με παρουσίαση φωτογραφιών και σχετικών δημοσιευμάτων τής εποχής εκείνης, στον ελληνικό και διεθνή τύπο, όπως επίσης σχετικών συγγραμμάτων ελληνικών, ξένων και βουλγαρικών.

Έτσι, και με την παρουσίαση και δημοσίευση όλων αυτών των ντοκουμέ-

ντων θα εκπληρώνουμε ολοκληρωμένο το χρέος τόσο στους προγόνους μας, όσο και στα παιδιά μας, δίνοντας σ'αυτά γνώση και παιδεία, κληροδοτώντας τους την αναγκαία για την εθνική ύπαρξή μας ιστορική μνήμη, που είναι περισσότερο αναγκαία στους χαλεπούς καιρούς που περνάμε.

Το εξώφυλλο της Έκθεσης της Διεθνούς Διασυμμαχικής Ανακριτικής Επιτροπής:
Εκθέσεις και Έρευνες της Διεθνούς Επιτροπής για τις παραβιάσεις
των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων που διαπράχθηκαν στην Ανατολική Μακεδονία
από τα Βουλγαρικά στρατεύματα,
Τυπογραφείο και Βιβλιοπωλείο BERGER-LEVRULT
Νανσύ -Παρίσι -Στρασβούργο
1919

(Το πρωτότυπο βρίσκεται και στις βιβλιοθήκες Εθνική και Γεννάδειο, απ' όπου το παραπάνω)

V. Ομιλία κ. Θωμά Πέννα «Το “Κοινό” Μελενίκου την εποχή του ευεργέτη Αναστασίου Παλλατίδη» (Σιδηρόκαστρο, 7.2.2010):

Κυρίες και Κύριοι,

Εκ μέρους της Ιστορικής και Λαογραφικής Εταιρίας Σερρών – Μελενίκου ευχαριστώ τον Σύνδεσμο Ευελπίδων Μελενίκου για την πρόσκληση συμμετοχής στη σημερινή εκδήλωση Τιμής και Μνήμης του μεγάλου ευεργέτη Αναστασίου Παλλατίδη.

Ο Σύνδεσμος Ευελπίδων Μελενίκου και η Αδελφότητα Κυριών και Δεσποινίδων Μελενίκου «HARMONIA» με τα ικανά προεδρεία τους είναι άξιοι συγχαρητηρίων για το πατριωτικό έργο τους... Εμείς ως Εταιρία Σερρών – Μελενίκου είμαστε συμπαραστάτες τους.

Θα προσπαθήσω να ιστορήσω επιλεκτικά και περιληπτικά: *Το ‘Κοινό’ Μελενίκου την εποχή του ευεργέτη Αναστασίου Παλλατίδη.*

Κατά τη διάρκεια της οθωμανικής κυριαρχίας στα Βαλκάνια, οι περισσότερες πόλεις της Μακεδονίας είχαν συνεχή επικοινωνία και άμεσες σχέσεις κυρίως με την Αυστροουγγαρία, αλλά και την περιοχή της Μολδοβλαχίας, οι οποίες αποτελούσαν μέρος των βορείων ευρωπαϊκών συνόρων του Οθωμανικού Κράτους.

Τεργέστη, Βουδαπέστη, Βουκουρέστι και, βέβαια, η απαστράπτουσα Βιέννη, από τις πιο λαμπρές κατά τον 18ο και 19ο αιώνα κοσμοπολίτικες πρωτεύουσες, ήταν από εκείνες τις ευρωπαϊκές πόλεις όπου οι Ελληνορθόδοξοι Μακεδόνες εγκαταστάθηκαν από τις αρχές του 17ου αιώνα (1620 περίπου) και δημιούργησαν παροικίες, που άρχισαν να ανθίζουν ιδιαίτερα από τα μέσα του 18ου αιώνα (1750 περίπου).

Πολλοί από τους Έλληνες αποίκους αποκτούσαν την υπηκοότητα του κράτους στο οποίο εγκαθίσταντο, οι περισσότεροι όμως διατηρούσαν την τουρκική.

Σε διάφορα αυστρουγγρικά αρχεία βρίσκουμε επώνυμους Μελενίκους από το 1750 και μετά.

Στη Βιέννη, σημαντικότερη – και από τις αρχές του 1800 πολυπληθέστατη – ήταν η Ελληνική Κοινότητα με την ελληνορθόδοξη εκκλησία του Αγίου Γεωργίου, οι δε Μελενίκιοι αποτελούσαν το μεγαλύτερο ποσοστό της... Κι αυτό γιατί, σε αντίθεση με τα εύφορα εδάφη της ευρύτερης Μακεδονίας, το ανώμαλο έδαφος της περιοχής του Μελενίκου, η διαμόρφωσή του, η περιορισμένη δυνατότητα διάθεσης στις ντόπιες αγορές των λίγων προϊόντων, που παρήγαγαν, όπως επίσης και εξάρσεις καταδυνάστευσης από την οθωμανική τοπική διοίκηση ή επιδρομές ληστοσυμμοριών ατάκτων, εξήραν την κληρονομική προδιάθεση και τάση των Μελενικίων προς επαγγελματική δράση, δημιουργία αγορών, μάθηση και σπουδές και τους ώθησαν σε αποδημία.

Την ίδια εποχή οι ιδέες της Γαλλικής Επανάστασης με τον Ευρωπαϊκό Δι-

αφωτισμό αντιμάχονταν τις Μοναρχίες και οι ιδέες του Ρήγα Βελεστινλή με τον Νεοελληνικό Διαφωτισμό αφύπνιζαν τον υπόδουλο ελληνισμό.

Η Βιέννη ήταν η πόλη στην οποία κατοικούσαν και δρούσαν τα περισσότερα μέλη της Φιλικής Εταιρίας, όπως ο Νεόφυτος Δούκας, ο Άνθιμος Γαζής, ο Θεόκλητος Φαρμακίδης και άλλοι ένθερμοι πατριώτες και λόγιοι. Υπήρχαν τυπογραφεία Ελλήνων και εκδίδονταν πλείστα ελληνικά βιβλία, εφημερίδες και περιοδικά, όπως ο «Τηλέγραφος», ο «Λόγιος Ερμής», «Η Καλλιόπη», τα οποία διακινούνταν τόσο μέσα στο οθωμανικό κράτος όσο και στην Ευρώπη.

Όπως οι περισσότεροι Έλληνες της διασποράς, έτσι και οι Μελενίκιοι συνέβαλαν με τις κάθε είδους προσφορές τους στην πρόοδο και ευμάρεια της γενέτειρας ή πατρώας γης τους και των εκεί διαβιούντων συμπατριωτών τους.

Μετέφεραν τις προοδευτικές ιδέες και την οικονομική δυνατότητα τόσο για την εφαρμογή των ιδεών αυτών στην κοινότητα, όσο και τη βελτίωση των συνθηκών της ζωής των μελών της... Επέδρασαν ουσιαστικά και εντυπωσιακά στην υλική και πνευματική άνθιση, αλλά και στη συστηματικότερη εθνική και κοινοτική οργάνωση του Μελενίκου.

Πώς όμως μπόρεσαν να γίνουν όλα αυτά; Αφετηρία αποτέλεσε το 1718 η Συνθήκη του Πασσάροβιτς, μετά την ήττα των Οθωμανών από τους Αυστριακούς, διατάξεις της οποίας επέτρεψαν την ελεύθερη διακίνηση ατόμων και εμπορευμάτων στον ευρωπαϊκό χώρο και την οθωμανική αυτοκρατορία.

Από τότε η πανίσχυρη σουλτανική εξουσία είχε αρχίσει να εμφανίζει σημεία αδυναμίας διοίκησης, εποπτείας και ελέγχου του μεγάλου χώρου της, αδυναμίας που περί τα τέλη του 19ου αιώνα εξελίχθηκε στο Ανατολικό Ζήτημα με τον Μεγάλο Ασθενή.

Πριν και μετά το 1800 – αναφέρω σκόπιμα το 1800, για να υπενθυμίσω το έτος γέννησης στο Μελένικο του Αναστάσιου Παλλατίδη – πριν και μετά, λοιπόν, ισχυροί τοπάρχες εκδήλωσαν έντονες τάσεις ανεξαρτητοποίησης από την Υψηλή Πύλη. Ο Αλή Πασάς της Ηπείρου, ο Πασβάνογλου του Βιδινίου, ο Σουλείμάν Τζατζάρ της Συρίας κι ο Μωχάμετ Άλη της Αιγύπτου δημιούργησαν μεγάλα προβλήματα τόσο στην κεντρική εξουσία του κατακτητή, όσο και στους κατακτημένους. Τελικά το 1839 ο Μωχάμετ Άλη πέτυχε την ανεξαρτητοποίηση της Αιγύπτου.

Μέσα σ' αυτό το «γίγνεσθαι» δολοπλοκιών, αυθαιρεσιών, συγκρούσεων των Τοπαρχών και παρά την απομύζηση από αυτούς τόσο της κεντρικής διοίκησης όσο και των «ραγιάδων», το δυναμικό ελληνικό στοιχείο σε όλο το εύρος της οθωμανικής επικράτειας αντέδρασε ενστικτωδώς και πέτυχε τη δημιουργία δυναμικής εμπορικής και οικονομικής ζωής, κοινωνικής δομής και οργάνωσης και, βέβαια, παιδείας, στην ανάπτυξη της οποίας ειδικότερα στο Μελένικο – που σήμερα μας ενδιαφέρει – είναι γνωστή η μεγάλη, η ευεργετι-

κή συμβολή του Παλλατίδη.

Στο πλαίσιο αυτό της δημιουργικότητας των υπόδουλων Ελλήνων, εκτός των άλλων, εμφανίστηκε ως κοινωνική αναγκαιότητα και λειτούργησε με επιτυχία ο θεσμός της οργάνωσης και διοίκησης της σφύζουσας κοινότητας, ώστε να διευκολυνθεί και να τονωθεί η εξελικτική της πορεία.

Ο θεσμός αυτός – που αναγνωρίστηκε από το οθωμανικό κράτος και λειτούργησε παράλληλα και κάτω από το επίσημο σύστημα διοίκησής του – κράτησε, μαζί με τη θρησκεία, συντεταγμένο και συνενωμένο το ελληνικό στοιχείο, αποτέλεσε ένα από τα μέσα άμυνας κατά της καταπιεστικής και εξοντωτικής συμπεριφοράς τού κατακτητή και συνέβαλε εξαιρετικά στην επιβίωση του έθνους μας.

Ο θεσμός αυτός της κοινοτικής οργάνωσης εμφάνισε στις λεπτομέρειές του πολυποικιλότητα κατά τύπους και λειτούργησε κυρίως με ελεγχόμενη εφαρμογή άγραφων τοπικών εθιμικών κανόνων και σε ελάχιστες περιπτώσεις με γραπτά κείμενα. Τέτοια γραπτά κείμενα έχουμε από το 1647 της Μυκόνου, το 1661 της Σύρου και ακολουθούν κάποια ακόμα, οπότε φθάνουμε στο 1813...

Τότε το Μελένικο είναι από τα μεγαλύτερα εμπορικά κέντρα της Μακεδονίας. Το πολυπληθέστατο ελληνικό στοιχείο κυριαρχεί και κατέχει όλες τις εμπορικές δραστηριότητες της πόλης, έχει οργανωμένα σινάφια – συντεχνίες, την καλλιέργεια του βαμβακιού και των αμπελιών, και την παραγωγή μεταξιού και κρασιού. Τα προϊόντα αυτά εξάγονται κυρίως στην Αυστρία, Ιταλία και Γαλλία, επίσης διοχετεύονται σε όλη την Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, Μολδοβλαχία και μέχρι την Κωνσταντινούπολη.

Ο δεκατριάχρονος Παλλατίδης, μετά από την αρχική παιδεία του στο ελληνικό σχολείο του Μελενίκου, στέλνεται από την ευκατάστατη οικογένειά του στο Βουκουρέστι στον εύπορο έμπορο παππού του – πατέρα της μητέρας του – όπου και τελειώνει τις γυμνασιακές σπουδές του, όπως ήδη γνωρίζουμε.

Ταυτόχρονα η έντονη οικονομική και η ευρεία πολιτιστική ανάπτυξη του ελληνικού στοιχείου δημιουργούν την ανάγκη αναδιοργάνωσης της λειτουργίας της κοινότητας, του «Κοινού» του Μελενίκου, και οδηγεί τους ελληνορθόδοξους πολίτες του να συντάξουν Καταστατικό εσωτερικής λειτουργίας του και να συνέλθουν την 1^η Απριλίου του 1813 και «με μίαν γνώμην και απόφασιν» να ψηφίσουν «*Εν ονόματι της αδιαίρετου Τριάδος... Κατά κοινήν ψήφον, απάσης της Συνελεύσεως*» το σπουδαιότερο και περιφημότερο Καταστατικό από κάθε άλλο παρόμοιο, το οποίο αποκάλεσαν «*Σύστημα ή διαταγαί*».

Είναι το καλύτερο σε αρτιότητα και πληρότητα θεμάτων. Ρυθμίζει λεπτομερειακά τη διαχείριση της κινητής και ακίνητης περιουσίας του «Κοινού» του Μελενίκου σχετικά με τις εκκλησίες, τα σχολεία, τα υποστατικά, τα χρήματα, την κοινωνική αλληλεγγύη και φιλανθρωπία. Καθορίζει τα όργανα διοίκησης, τις αρμοδιότητες και τη δικαιοδοσία τους, τις διαδικασίες που εγ-

γυώνται την ευταξία και το αδιάβλητο στην άσκηση της εξουσίας. Πρωτοτυπεί εισάγοντας προοδευτικές και δημοκρατικές αρχές που κατατείνουν στην κατάργηση των κοινωνικών διακρίσεων μεταξύ των δύο τάξεων – των «Τσορμπατζίδων», δηλαδή των πλουσίων και των αρχόντων, και των «Ποχειρίων», των υποχειρίων, δηλαδή των φτωχών και άσημων. Καθιερώνει την αρχή της απόλυτης ισότητας και κάνει προσιτή την άσκηση της κοινοτικής εξουσίας «*στους εκλεκτούς, στους φρονίμους και ικανούς από τους πολίτες πάσης τάξεως*» επιτρέποντας τη συμμετοχή όλων των μελών του «Κοινού» στη Συνέλευση, το κορυφαίο όργανο, όπως επίσης και στα άλλα όργανα διοίκησης, χωρίς διακρίσεις πλούτου, αρχοντικής καταγωγής ή κοινωνικής τάξης.

Μετά τους τίτλους και υπότιτλους του κειμένου προτάσσεται προοίμιο, το οποίο «*Ο Μελενίκου Άνθιμος επιβεβαιοί*» και όπου αναφέρονται οι σκοποί της ψήφισης του Καταστατικού. Ακολουθεί το κυρίως κείμενό του, το οποίο αποτελείται από τριάντα (30) άρθρα, που περιέχουν λεπτομερείς και δημοκρατικές ρυθμίσεις.

Λίγα παραδείγματα: Η Συνέλευση εκλέγει την πρώτη εβδομάδα κάθε χρόνου «*είκοσι νουνεχείς και φρονίμους αδελφούς πάσης τάξεως*» ... Αυτοί εκλέγουν «*τρεις επιτρόπους, άνδρας επιτηδείους και φρονίμους και όχι απλώς και ως έτυχεν*» και «*άλλους τρεις, ομοίως, άνδρας με κρίσιν και φρόνησιν*» που ονομάζονται Έφοροι... Η «*Βούλλα*», η σφραγίδα, του «*Κοινού*» αποτελείται από τρία «*κομμάτια*» και κάθε Επίτροπος έχει από ένα ... Επίσης, οι Επίτροποι κρατούν «*Κατάστιχα*» και έχουν μια «*Κάσσα*», χρηματοκιβώτιο, για τα μετρητά, με τρεις διαφορετικές κλειδαριές και κάθε ένας κρατάει ένα από τα τρία διαφορετικά κλειδιά... Έτσι τόσο για τη σφράγιση εγγράφων του «*Κοινού*», όσο και το άνοιγμα της «*Κάσσας*» απαιτείτο η σύμπραξη και των τριών.

Το κείμενο των άρθρων κλείνει με επιλογική παράγραφο και το όλο Καταστατικό «*Ο Μελενίκου Άνθιμος Υποβεβαιοί*». Ακολουθούν πενήντα ένας (51) πολίτες ονομαστικά – προφανώς οι πλέον εξέχοντες – με τη συμπλήρωση «*Και οι λοιποί*». Το κείμενο τελειώνει με την αναφορά των έξι (6) εσαφίων – συντεχνιών, τα οποία ήταν: *των Μπογιαντζίδων, των Χρυσοχόων, των Γουναράδων, των Ραπτάδων, των Παπουτζίδων και των Μπακάλιδων*, με κατακλείδα τη χαρακτηριστική και καθοριστική φράση: «*Και πάσα η κοινή των εγκατοίκων απάντων Συνέλευσις*».

Προσθέτω, επίσης, ότι το κείμενο γλωσσικά έχει τη λόγια δομή της εποχής και είναι σωστό λεκτικά, συντακτικά και ορθογραφικά.

Γενικά στο σύνολό του το Καταστατικό αυτό είναι μοναδικό και υποδειγματικό. Γι' αυτό στα σχετικά επιστημονικά συγγράμματα αναφέρεται σε σπουδαιότητα αμέσως μετά το Πολίτευμα του Ρήγα... έχει όμως το προτέρημα ότι αυτό εφαρμόστηκε και λειτούργησε επί δεκαετίες.

Το πρωτότυπο του ξεχωριστού αυτού Καταστατικού, που φυλασσόταν

μαζί με άλλα ιερά και εθνικά κειμήλια από τον Σύνδεσμο Ευελπίδων Μελενίκου εδώ στο Σιδηρόκαστρο, δεν σώζεται... Κάηκε μαζί με άλλους εθνικούς θησαυρούς από τους Βουλγάρους το 1941, όταν άρχισαν την τρίτη κατοχή τους στη Μακεδονία. Ευτυχώς, η σπουδαιότητα του Καταστατικού και το πολιτιστικό επίπεδο των Μελενικίων, τους οδήγησαν, το ίδιο έτος 1813, στην έκδοσή του σε βιβλίο μικρού σχήματος σε ελληνικό τυπογραφείο της Βιέννης. Από την έκδοση αυτή σώθηκαν δύο ή τρία βιβλία, κι ένα από αυτά περιήλθε στον Πέτρο Πέννα, ο οποίος το 1946 δημοσίευσε το περιεχόμενό του με σημαντική αναλυτική μελέτη του. Το πρωτότυπο κείμενο του παραπάνω αρχικού βιβλίου, που βρέθηκε στο αρχείο του Πέτρου Πέννα, αναδημοσιεύτηκε φωτοτυπικά αυτούσιο στο πραγματικό του σχήμα, το 2004 στον 15ο τόμο των Σερραϊκών Χρονικών.

Έτσι γνωρίζουμε ένα από τα πολιτισμικά και πολιτειακά στοιχεία που συνέβαλαν στη διαμόρφωση της ποιότητας και του επιπέδου της κοινωνικής ζωής των απανταχού Μελενικίων και είχαν σημαντική επίδραση στην ευρύτερη παιδεία και του Παλλατίδη, ο οποίος – όπως είναι γνωστό – μετά τις γυμνασιακές σπουδές του στο Βουκουρέστι, πήγε στη Βιέννη, όπου έζησε μόνιμα μέχρι το θάνατό του, το 1848. Σπούδασε γιατρός και τη διδακτορική διατριβή του την έγραψε στα Λατινικά. Γνωρίζουμε την πολυμαθειά του από τις σημαντικές επιστημονικές και συγγραφικές εργασίες του και τις αξιόλογες ιστορικές και φιλολογικές μελέτες του, όπως και την ευρύτητα των ποικιλόμορφων ικανοτήτων του από την αναγνώρισή του και τον σεβασμό που του απέδιδαν όχι μόνον η ελληνική παροικία της Βιέννης, αλλά στο σύνολό της η αυστριακή κοινωνία, καθώς και οι γύρω ευρωπαϊκές χώρες, ακόμα και οθωμανικές Αρχές. Είναι γνωστό ότι ήταν γιατρός της Αυτοκρατορικής οικογένειας των Αψβούργων, των μελών της Ηγεμονικής οικογένειας της Σάμου, που διέμεναν στη Βιέννη, ακόμα και της Τουρκικής Πρεσβείας στη Βιέννη. Κατείχε, επίσης, επί 18 χρόνια (μέχρι το θάνατό του) τη θέση του επίσημου δημόσιου γιατρού του ενός τετάρτου της Βιέννης... Είχε αποκτήσει διεθνώς μεγάλο κύρος.

Είναι, επίσης, γνωστή η μεγάλη αγάπη του τόσο για τους ομογενείς στη Βιέννη και αλλού, όσο και για τους ομοεθνείς του στο Μελένικο, όπως είναι γνωστό και το πόσο ευεργέτησε το «Κοινό» λόγω και του ιδιαίτερου ενδιαφέροντός του για την παιδεία, τη σημασία που έδινε σ' αυτήν και τη συμβολή του στην ανάπτυξή της.

Το μέγεθος της αγάπης του Παλλατίδη για τους συμπατριώτες του και το μέγεθος του κύρους του πολλές φορές συναντήθηκαν σε σημαντικά γεγονότα, ένα από τα οποία είναι ο δεκάμηνος αγώνας του για την απομάκρυνση του Μούστα-Μπέη από τη θέση του Τοπάρχη του Καζά (Επαρχίας) Μελενίκου.

Στο οθωμανικό κράτος η κατάσταση υποτέλειας ήταν πολύ σκληρή. Οι

συνθήκες ζωής δεν ήταν ρόδινες, όπως – προς στιγμήν - μπορεί να νομίζουμε από τις δραστηριότητες των Μελενικίων, που περιέγραφα παραπάνω... Γύρω και πέρα από τα εντυπωσιακά άνθη του κάκτου υπήρχε πετρώδης έκταση.

Μία από τις συστηματικά επαναλαμβανόμενες – κατά τη διάρκεια της οθωμανικής κυριαρχίας και σε όλο το εύρος της – τυραννικές καταστάσεις ήταν και η διοίκηση του Μούστα–Μπέη, λίγο μετά τον διορισμό του – περί το 1807 – ως Τοπάρχη του Καζά Μελενίκου. Η άσκηση της εξουσίας από τον ίδιο, με συνεργούς τους δύο άρπαγες και μέθυσους αδελφούς του, γινόταν με ωμή βία και ήταν κυριολεκτικά απάνθρωπη.

Επέβαλλε υπέρογκη και βαρύτατη φορολογία, πολλές φορές και σε πεθαμένους, υπερβαίνοντας κατά πολύ τη δικαιοδοσία που είχε από την Κεντρική Διοίκηση. Επιδίωκε την είσπραξη των φόρων και των εξοντωτικών προστίμων με τρομοκρατία και ακραίες ωμότητες. Ξυλοδαρμοί, φυλακίσεις, απαγχονισμοί, βιασμοί και αρπαγές γυναικών, ακόμα και παιδιών, ήταν συνήθη μέσα με τα οποία πετύχαινε την αφαίμαξη των υποτελών του και την απόκτηση τεράστιας περιουσίας. Αναφέρεται ότι έφθανε ακόμη και να αφαιρεί στέγες σπιτιών, ώστε από την πώληση των κεράμων, της ξυλείας και των καρφιών να εξοφλούνται οι απαιτήσεις του... Έτσι είχε αποκτήσει μυθικό πλούτο.

Εξαπατούσε τις Αρχές στην Κωνσταντινούπολη στέλνοντας ψεύτικες αναφορές, με πλαστές υπογραφές και σφραγίδες, που εξυμνούσαν τη διοίκησή του, και είχε δώσει εντολή στον τραπεζίτη του στην Κωνσταντινούπολη να δωροδοκεί όποιον του υποδείκνυε, εκμεταλλευόμενος τη διαφθορά της διοίκησης.

Είναι αυτονόητο ότι με τέτοια τρομοκρατία η ζωή των Μελενικίων είχε γίνει αφόρητη και γι' αυτό πολλοί αναγκάζονταν να εκπατρίζονται. Αναφέρεται, για παράδειγμα, ότι κατά τη δεκαετία 1830 – 1840 από τους 30 περίπου Μελενίκιους εμπόρους, με περιουσία άνω των 7.000 λιρών στερλινών ο καθένας τους, έμειναν στην πόλη μόνο τρεις (3)... Είναι απορίας άξιον πώς μπόρεσαν οι Μελενίκιοι να αντέχουν επί τόσα χρόνια και να μην αντιδρούν.

Φαίνεται, όμως, ότι το μαχαίρι του Μούστα–Μπέη όχι μόνο έφτασε στο κόκκαλο των Μελενικίων, αλλά άρχισε και να το χαρακώνει. Έτσι την 3η Ιανουαρίου του 1839 πλέον των δύο χιλιάδων Μελενικίων, σε πλήρη απόγνωση και απελπισία, συγκεντρώθηκαν και με επικεφαλής τον Μητροπολίτη τους Διονύσιο ξεκίνησαν καταχέιμωνο μια μοναδική – μέχρι τότε – στην ιστορία της οθωμανικής αυτοκρατορίας πορεία, με σκοπό να φθάσουν διαμαρτυρόμενοι στην Κωνσταντινούπολη.

Πριν ξεκινήσουν έστειλαν μηνύματα για την απόφασή τους στους συμπατριώτες τους στη Βιέννη και σε όσους απόδημους Έλληνες μπόρεσαν, στην υπόλοιπη Ευρώπη. Όλοι συγκλονίστηκαν, αμέσως ενεργοποιήθηκαν και τάχθηκαν αλληλέγγυοι με κορυφαίο τον Αναστάσιο Παλλατίδη. Αμέσως με επιστολή του – Υπόμνημα προς τον Σουλτάνο, που την συνυπέγραψαν και άλλοι

διακεκριμένοι Μελενίκιοι της Βιέννης, περιγράφεται εκτενώς η όλη κατάσταση και ζητείται η αποπομπή του Μούστα–Μπέη. Ο Παλλατίδης συνεχίζει με αλληπάλληλες επιστολές και άλλες ενέργειες προς σημαίνοντες ομογενείς και Ευρωπαίους, ακόμα και σε Τούρκους. Απευθύνεται στον ευρωπαϊκό τύπο μέσω του οποίου προκαλεί συγκίνηση στην κοινή γνώμη και κινητοποίηση γνωστών και αγνώστων. Η διεθνής και εσωτερική πίεση στον Σουλτάνο είναι μεγάλη και περί τα τέλη Σεπτεμβρίου του ίδιου έτους αποφασίζει την αποπομπή του Τοπάρχη του. Είχε προηγηθεί, όπως προαναφέρθηκε, η ανεξαρτητοποίηση του Μωχάμετ Άλη της Αιγύπτου.

Η επιτυχία του Παλλατίδη μετά από δυσκολίες, περιπέτειες και πολλές απογοητεύσεις, που προηγήθηκαν, είναι τεράστια και οφείλεται στην επιμονή του, τη σύνεσή του και το κύρος του... Στη λαμπερή προσωπικότητά του... Ήταν μόλις 39 ετών.

Η πορεία των υπερδισχιλίων Μελενικίων έγινε, βέβαια, αμέσως αντιληπτή από τις οθωμανικές αρχές, που ειδοποίησαν τον Μούστα–Μπέη, ο οποίος αντέδρασε άραυτα... Πέτυχε ώστε οι φρουρές των οδών προς την Καβάλα να μην επιτρέψουν τη διέλευση των οδοιπορούντων και να τους σταματήσουν, στον δε τραπεζίτη του στην Κωνσταντινούπολη έστειλε εντολή να αρχίσει τις δωροδοκίες των προσώπων που κατείχαν ανώτατες θέσεις στη διοίκηση...

Δύο από τους Μελενίκιους της πορείας κατάφεραν να ξεφύγουν από τα μπλόκα των Οθωμανών και έφθασαν στην Κωνσταντινούπολη στον Πατριάρχη, ενώ επίσης στάλθηκαν εκεί και άλλοι είκοσι Μελενίκιοι, που εκλέχθηκαν αμέσως να αντιπροσωπεύουν επίσημα την πόλη και τον Καζά Μελενίκου στον Σουλτάνο. Έμειναν εκεί μέχρι τέλους, λόγω των παραινέσεων και προτροπών του Παλλατίδη να μην εγκαταλείψουν απογοητευμένοι την προσπάθεια.

Ο Παλλατίδης έχοντας λάβει ευρωπαϊκή παιδεία και όντας – προφανώς – από χαρακτήρα μεθοδικός και οργανωτικός, κρατούσε αντίγραφα των επιστολών του – «*απόγραφα*», όπως ο ίδιος τα αποκαλεί – που έστειλε κατά καιρούς σε διάφορα πρόσωπα.

Στο τμήμα χειρογράφων της Εθνικής Βιβλιοθήκης στην Αθήνα υπάρχουν διάφορα ανέκδοτα χειρόγραφα του Παλλατίδη, μεταξύ των οποίων και αρκετά αντίγραφα επιστολών του, είκοσι πέντε (25) από τις οποίες αφορούν την υπόθεση Μούστα–Μπέη. Αρχίζουν με την επιστολή του–Υπόμνημα προς τον Σουλτάνο, έπεται επιστολή της 3ης Φεβρουαρίου 1839 προς τον Μητροπολίτη Διονύσιο, προφανώς μετά την επιστροφή από την πορεία, στον οποίον εκφράζει τα αισθήματα ευγνωμοσύνης όλων των αποδήμων Μελενικίων γιατί εμπνευσμένα προτάχθηκε – σε αντίθεση με τους προκατόχους του – στον αγώνα των Μελενικίων και ακολουθούν επιστολές προς τον Υπουργόν επί των εσωτερικών του οθωμανικού κράτους Σερίμ εφέντη, προς τον Διερμηνέα και Σύμβουλο της οθωμανικής Πρεσβείας στο Παρίσι Άρχοντα Μαυρογένη,

δύο προς τον εκλαμπρότατο ηγεμόνα της Σάμου Στέφανο Βογορίδη, δύο προς τον Παναγιώτατον Οικουμενικόν Πατριάρχη Κύριον Γρηγόριον και άπασαν την σεβαστήν ιεράν Σύνοδον της Ορθοδόξου Ανατολικής Εκκλησίας, από μία προς τον ευγενέστατο Άρχοντα μεγάλο Λογοθέτη κύριον Νικόλαο Αρίσταρχο, προς τον Πανιερώτατο και σεβασμιώτατο πατέρα Ιωακείμ, προς τον Μέγα Βεζύρη της Υψηλής Πύλης Χουσρέφ Πασά, γραμμένη στα γαλλικά, προς τον εξοχώτατον κύριον Κωνσταντίνον Μαρκόπουλον, αρχίατρον του Μεγάλου Βεζύρη, δέκα επιστολές προς τους Μελενίκιους αντιπροσώπους στην Κωνσταντινούπολη (με τις οποίες τούς ενημερώνει, τούς συμβουλεύει, τούς κατευθύνει και τούς ενθαρρύνει), τρεις επιστολές σε άλλα πρόσωπα, και τέλος μία στους συμπατριώτες του στο Μελένικο.

Στις επιστολές αυτές αναφέρονται και άλλα ονόματα προσώπων και γεγονότα που απεικονίζουν την όλη υπόθεση και την προσπάθεια του Παλλατίδη απ' αρχής μέχρι τέλους. Οι επιστολές αυτές ήρθαν στο φως της δημοσιότητας και έγινε γνωστή η πτυχή αυτή της δραστηριότητας του Παλλατίδη, από τον Πέτρο Πέννα, ο οποίος τις δημοσίευσε σε μελέτη του το 1957, στον 2ο τόμο των *Σερραϊκών Χρονικών*.

Για το σύνολο των αντιγράφων των ανέκδοτων επιστολών του Παλλατίδη, που βρίσκονται στην Εθνική Βιβλιοθήκη, ο Πέτρος Πέννας γράφει στην παραπάνω μελέτη του: *«Εκ των επιστολών τούτων άλλαι μεν αφορώσιν υποθέσεις ιδιωτικής φύσεως και άλλαι είναι γενικωτέρου ενδιαφέροντος. Όλαι όμως σπουδαίας σημασίας και σοβαρότητας δια την ολοκλήρωσιν της προσωπικότητας του Παλλατίδου και διά την ιστορικήν σύνθεσιν και γνώσιν μιας τελείως αγνώστου περιόδου της ζωής του Μελενίκου και της Μακεδονίας γενικώτερον»*... Σε υποσημειώσεις του στα παραπάνω, ο Πέτρος Πέννας αναφέρει – ενδεικτικά – δύο επιστολές του Παλλατίδη, τον Ιούλιο και τον Αύγουστο του 1833, προς κάποιον Πανοσιώτατον Ιωάννη, που διαμένει στο Ναύπλιο, με τις οποίες – εκτός άλλων – στέλνει χαιρετισμούς στον Πολυζωΐδη και κάποιον Μελενίκιο ταγματάρχη Τιμολέοντα, από τον οποίον περιμένει ενημέρωσή του για τα συμβαίνοντα στην ελεύθερη Ελλάδα. Στη συνέχεια, απαντητική πολύ ενδιαφέρουσα επιστολή του στον ταγματάρχη Τιμολέοντα, με την οποία διατυπώνει τις απόψεις του για τις συνταγματικές έριδες στην ελεύθερη Ελλάδα... άλλη επιστολή του, τον Ιούνιο του 1834, προς το Υπουργείο Παιδείας στο Ναύπλιο, με την οποία γνωστοποιεί την αποστολή 150 τευχών της Λατινικής Γραμματικής του, ως προσφορά στη σπουδάζουσα νεολαία. Τέλος επιστολή, τον Απρίλιο του 1841, προς τον συμπατριώτη του Καλαμβακίδη, ο οποίος είχε διοριστεί για να οργανώσει το σχολείο της Αλιστράτης και ζητούσε από τον Παλλατίδη βοήθεια για την αγορά οργάνων και βιβλίων.

Κλείνοντας αυτή τη σύντομη αναδρομή, διαπιστώνουμε ότι, ενώ έχει επι-

σημανθεί η ύπαρξη πηγών για περαιτέρω γνώση της δράσης του Παλλατίδη, αυτές δεν έχουν ακόμα ερευνηθεί... Όμως θα έπρεπε μετά από τόσα χρόνια... μισό και πλέον αιώνα... Γι' αυτό, ως κίνητρο προς νέους για ιστορική έρευνα, σκόπιμη είναι η ανάληψη από τους κληροδόχους, Παλλατίδειο Γυμνάσιο και Λύκειο, της μέριμνας για δημοσίευση μιας τέτοιας εργασίας, που θα πρόσθετε νέα ενδιαφέροντα στοιχεία... Και άξια εκδήλωση τιμής στο Παλλατίδη θα ήταν η δημόσια παρουσίαση της εργασίας αυτής εδώ στο Σιδηρόκαστρο.

Πιστεύω ότι ο Παλλατίδης θα ήταν ένθερμα σύμφωνος με αυτό, γιατί προσελκύει τους νέους σε έρευνα και σε γραπτά κείμενα, τα οποία διατηρούν τη μνήμη τόσο του πολιτισμού μας, όσο και εκείνων που τον διαμορφώνουν... γιατί συμβάλλουν στην άνοδο του επιπέδου της παιδείας μας...

Ασφαλώς θα αποτελεί και η εργασία αυτή διηνεκές μνημόσυνο του Παλλατίδη.

VI. Προσφώνηση του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Σερρών και Νιγρίτης κ. Θεολόγου (Σέρρες, 2.11.2013):

Η τοπική μας Εκκλησία, Σεβασμιώτατοι Πατέρες, εντιμώτατοι άρχοντες, περισπούδαστοι και ελλογιμώτατοι κύριοι καθηγητές, αγαπητοί μου αδελφοί, θέλει να τιμήσει όλες αυτές τις επετείους, οι οποίες ενδυναμώνουν την ιστορική μας μνήμη αλλά και μας δίνουν την δύναμη για να μπορέσουμε να ανθέξουμε στις προκλήσεις των εποχών μας.

Αυτή η δύναμη ασφαλώς προέρχεται και μέσα από τους φιλοτίμους και φιλέργους εργάτες, οι οποίοι σε πείσμα των καιρών και της τάσεως για ισοπέδωση των πάντων αγωνίζονται για να κρατήσουν αναμμένο το καντήλι της ελπίδος, της μνήμης, της ιστορικής αυτοσυνειδησίας μας και της εθνικής ταυτότητας, όχι για να καλλιεργούνται μεταξύ των εθνών και των λαών έριδες και να αναξέονται πληγές τού παρελθόντος αλλά διότι είναι ιστορικά αποδεδειγμένον ότι λαοί οι οποίοι ξεχνούν την ιστορία τους και κυρίως λαοί οι οποίοι δεν διδάσκονται από την ιστορία τους είναι καταδικασμένοι να έχουν περιπέτειες και κρίσεις και δυστυχίες και προβλήματα, τα οποία οφείλονται και εις την ιδικήν τους αψύτητα. Ανάμεσα σε αυτούς τους πνευματικούς εργάτες, τους σκαπανείς του πνεύματος και της ιστορικής ταυτότητας αυτής της μαρτυρικής και ενδόξου γωνιάς της ελληνίδος γης, είναι και όλοι εκείνοι οι οποίοι 61 ολόκληρα χρόνια τώρα απαρτίζουν την Ιστορική και Λαογραφική Εταιρία Σερρών-Μελενίκου, οι οποίοι με σεμνό τρόπο αλλά ουσιαστικό αναζητούν και προβάλλουν την ιστορική μνήμη, την ταυτότητα, την φυσιογνωμία, το ένδοξο παρελθόν, έτσι ώστε όλα αυτά να λειτουργήσουν ως ένα πνευματικό εφελτήριο, το οποίο θα οδηγήσει την πατρίδα μας στην έξοδο από τις κάθε λογής κρίσεις αλλά και στην συνειδητοποίηση της ιδιαίτε-

ρης ευθυνοφόρου αποστολής της Ελλάδος μέσα εις το παγκόσμιο γίνεσθαι.

Αυτή η προσπάθεια δεν είναι ούτε χωρίς κόπους, ούτε χωρίς αγωνίες, ούτε χωρίς προβλήματα, ούτε χωρίς άλλου είδους καταστάσεις που δυσκολεύουν το έργο. Γι' αυτό η τοπική μας Εκκλησία αισθάνθηκε την ανάγκη κατά λόγον δικαιοσύνης να τιμήσει αυτούς τους ανθρώπους και στο πρόσωπό τους και όλους εκείνους τους αγαθούς και καλούς εργάτας, οι οποίοι εργάζονται χωρίς εμμονές, χωρίς κρατούμενα εις την ψυχήν τους για να αναστηθεί η ελπίδα μέσα εις την ψυχή του Έλληνος σήμερα.

Η Εταιρία αυτή, η Ιστορική και Λαογραφική Εταιρία Σερρών-Μελενίκου έχει επιτελέσει και επιτελεί ένα σπουδαιότατο επιστημονικό έργο, μπροστά εις το οποίο υποκλινόμεθα με σεβασμό, διότι όχι μόνον εργάζεται προς την κατεύθυνση της γνώσεως της ιστορίας αλλά και διεκδικεί όλα εκείνα τα οποία ανήκουν εις την πατρογονική μας κληρονομιά και τα οποία όλος αναιτίως αφηρέθησαν από αυτόν τον τόπον όχι από αλλοδόξους, όχι από αλλοθρήσκους, όχι από λαούς οι οποίοι δεν έχουν ευεργετηθεί από το ζωογόνο φως της Ελληνορθοδοξίας μας, αλλά δυστυχώς από γείτονες, από ευεργετημένους πολλαπλώς, από λαούς οι οποίοι εδέχθησαν το φως του Ευαγγελίου από Έλληνες Πατέρες, λαούς οι οποίοι οδηγήθησαν και εις την επίγνωσιν του θελήματος του Θεού, αλλά και εδέχθησαν τα ζωογόνα σπέρματα ενός μεγάλου πολιτισμού, χάρις εις την Ελλάδα, εις τον Πολιτισμό, εις την Ορθοδοξία μας.

Γι' αυτό λοιπόν η τοπική μας Εκκλησία ηθέλησε και την θέληση την έκανε απόφαση και την απόφαση πράξη αυτό το βράδυ να τιμήσει αυτούς τους ανθρώπους, τους πνευματικούς εργάτας, οι οποίοι επιμένουν σε πείσμα των καιρών και της ισοπεδωτικής νοοτροπίας κάποιων, να μελετούν την Ιστορία της πόλεως και της περιοχής και να παρέχουν σε όλους μας καλές αφορμές για να γνωρίσουμε αυτήν την Ιστορία και μέσα από τη γνωριμία με την Ιστορία, την παράδοση, την λαογραφία του τόπου, να αισθανθούμε υπερήφανοι γι' αυτό το οποίο είμεθα, Έλληνες και ορθόδοξοι, και είναι αλήθεια ότι σε τούτες τις ημέρες έχουμε πολύ ανάγκη από τέτοιον είδους τονωτικές ενέσεις, καθώς η αυτοεκτίμησή μας ως λαού συνολικώς φαίνεται ότι βρίσκεται εις μίαν κατάστασιν δύσκολον.

Αποφασίσαμε να τιμήσουμε αυτούς τους ανθρώπους και καθώς έφτασε αυτή η μέρα, έρχονται εις το νου μου τα λόγια εκείνα τα οποία έγραψε εις τα Σερραϊκά Χρονικά του έτους 1982 ο Πέτρος Πέννας. “Το έργο μας, έγραφε, μπορεί να μην είναι ποσοτικό με τα μέτρα του κόσμου αλλά ασφαλώς αγωνιζόμεθα να είναι ποιοτικό, να συμβάλει εις την αφύπνισην, εις την γνώσιν, εις την μελέτη, εις την ελπίδα την οποίαν έχουμε ανάγκη”.

Γι' αυτόν τον λόγο κυρίως αλλά και για να τιμήσουμε εκείνους που εργάζονται ουσιαστικά και αθόρυβα και για το ποσοτικόν αλλά κυρίως γι' αυτό το ποιοτικό έργο, η Ιερά Μητρόπολη Σερρών και Νιγρίτης απόψε το βράδυ τιμά

την Ιστορική και Λαογραφική Εταιρία Σερρών – Μελενίκου, τον Πρόεδρο, το Διοικητικό Συμβούλιο και όλα τα εκλεκτά μέλη και τους παρακαλεί να συνεχίσουν αυτόν τον ωραίο αγώνα. Είναι γνωστόν, αγαπητοί μου, ότι αυτή η πατρίδα αλλά και ο κόσμος ολόκληρος πάει μπροστά, προοδεύει, από τους ολίγους, από εκείνους οι οποίοι αγωνίζονται με πείσμα γι' αυτό το οποίο φαίνεται πολλές φορές ακατόρθωτο και δύσκολο.

Γι' αυτούς τους λόγους λοιπόν αλλά και για λόγους δικαιοσύνης τιμούμε σήμερα αυτό το έργο, αυτή την προσφορά, αυτό το όραμα, αυτό το όνειρο, αυτή την ευγενική επιδίωξη, αυτούς τους ανθρώπους και παρακαλούμε, κύριε Πρόεδρε και έντιμα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου της Ιστορικής και Λαογραφικής Εταιρίας Σερρών-Μελενίκου, να συνεχίσετε αυτή την ευγενική σας προσπάθεια, να μην εγκαταλείψετε το όραμα, ιδίως στις ημέρες μας αυτές.

Να γνωρίζετε ότι η Εκκλησία σας τιμά, αναγνωρίζει το έργο σας το σπουδαίο και ουσιαστικό, σας σκεπάζει με τις ευχές της και τις ευλογίες της και σας παρακαλεί να συνεχίσετε αυτό το ωραίο, το ευγενικό, το πατριωτικό, το ευλογημένο κατά πάντα έργο σας.

Θερμά συγχαρητήρια! Ο Θεός να σας σκεπάζει. Καλή συνέχεια στο ταξίδι. Έχετε τις ευχές και τις ευλογίες της μητέρας και τροφού Εκκλησίας μας.

VII. Αντιφώνηση του Προέδρου της Ιστορικής και Λαογραφικής Εταιρίας Σερρών– ελενίκου κ. Θωμά Π. Πέννα (Σέρρες, 2.11.2013):

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτη Σερρών και Νιγρίτης κύριε Θεολόγε,

Με την επιστροφή μου στην Αθήνα, παραπλεύρως του Επαίνου της Ακαδημίας Αθηνών προς τα *Σερραϊκά Χρονικά*, τον οποίον υπογράφουν οι τότε Πρόεδρος Κωνσταντίνος Τσάτσος και Γενικός Γραμματέας Ιωάννης Θεοδωρακόπουλος, θα αναρτηθεί στο γραφείο της Ιστορικής και Λαογραφικής Εταιρίας Σερρών – Μελενίκου και ο προς αυτήν Χρυσός Σταυρός του Πολιούχου της πόλης των Σερρών Αγίου Νεομάρτυρος Νικήτα, μετά του συνοδευτικού πιττακίου, χαριστήριος τιμητική διάκριση της Ιεράς Μητροπόλεως Σερρών και Νιγρίτης, τον οποίον εκλεκτικά και φιλόφρονα μας απονείματε κατά την αποψινή διακεκριμένη και επιτυχή εκδήλωση.

Η σπουδαία αυτή ποιμαντορική ενέργειά σας, Σεβασμιώτατε, αποτελεί κορυφαία τιμή και καταξίωση της Εταιρίας Σερρών – Μελενίκου... Καθολική αναγνώριση του πολύχρονου έργου της.

Είναι πράγματι ιδιαίτερη τιμή και για εμέ προσωπικά, ως Πρόεδρος της Εταιρίας, να παραλάβω από εσάς την προνομιακή αυτή διάκριση και, ως εκπρόσωπος του συνόλου των Μελών της Εταιρίας, να σας εκφράσω την έντονη συγκίνηση, την εύλογη ικανοποίηση και τις εγκάρδιες ευχαριστίες μας.

Σεβασμιώτατε κύριε Θεολόγε,
 Σεβασμιώτατοι Συνποιμένες Βρεσθένης κύριε Θεόκλητε, Ζιχνών και Νευροκοπίου κύριε Ιερόθεε,

Κυρίες και Κύριοι, εκλεκτοί προσκεκλημένοι που τιμάτε την αποψινή εκδήλωση.

Συμπληρώθηκαν 61 χρόνια από τον Ιούλιο του 1952, όταν διακεκριμένοι διανοούμενοι, καταγόμενοι από όλον τον χώρο του άλλοτε οθωμανικού Σαντζακίου των Σερρών και εγκατεστημένοι στην Αθήνα, ίδρυσαν εκεί το επιστημονικό μη κερδοσκοπικό Σωματείο με την επωνυμία: «Ιστορική και Λαογραφική Εταιρία Σερρών – Μελενίκου». Το πρώτο Σερραϊκό Σωματείο στην Αθήνα.

Στην επωνυμία περιελήφθη το Μελένικο (σημερινό Melnik) γιατί τα περισσότερα ιδρυτικά Μέλη της Εταιρίας είχαν γεννηθεί προ του 1913 και είχαν μνήμες έντονες του χώρου που περιελάμβανε το Σαντζάκι Σερρών, αλλά και γιατί το Μελένικο (που εύστοχα αποκλήθηκε «ο Μυστράς του Βορρά») ήταν μετά τα Σέρρας η σημαντικότερη πόλη του Σαντζακίου Σερρών και η κυριότερη από όσες Σερραϊκές (όπως: Στρώμνιτσα, Πετρίτσι, Στάρτσοβο, Νευροκόπι, Άνω Τζουμαγιά—το σημερινό Blagoevgrad) που εντάχθηκαν στο βουλγαρικό κράτος με τη Συνθήκη του Βουκουρεστίου της 28ης Ιουλίου 1913.

Οι καταστατικοί σκοποί του Σωματείου ήταν και παραμένουν: «Η συλλογή και η διάσωση, η έρευνα και η μελέτη, η προβολή και η διάδοση του ιστορικού, αρχαιολογικού, λαογραφικού και γλωσσικού υλικού, όπως επίσης των εθίμων και των παραδόσεων, της λαϊκής τέχνης και των άλλων σχετικών κοινωνικών πολιτισμικών γνωρισμάτων και εκδηλώσεων της ευρύτερης περιοχής των Σερρών, όπως αυτή παλιά καθοριζόταν από τα όρια του Σαντζακίου (Νομού) Σερρών με τους οκτώ Καζάδες (Επαρχίες) του, μεταξύ των οποίων και εκείνος του Μελενίκου».

Η ευρύτητα των σκοπών της Εταιρίας προσελκύει το ενδιαφέρον, γιατί εκτός από το σύνθετες ιστορικό αντικείμενό τους συνυπάρχουν το αρχαιολογικό, το λαογραφικό, το γλωσσικό και άλλα πολιτισμικά θέματα.

Επιπλέον οι σκοποί αυτοί αφορούν τη μεγάλη περιοχή των Σερρών, στην οποία μάλιστα τους τελευταίους δύομισι αιώνες (από τα τέλη του 1700) εγκαταστάθηκαν ελληνικοί πληθυσμοί με τα ιδιαίτερα γνωρίσματά τους, όπως Βλάχοι, Σαρακατσάνοι, Θράκες και Ανατολικορωμιλιώτες, Πόντιοι και Μικρασιάτες.

Στόχοι υψηλοί και μάλιστα στους χαλεπούς καιρούς του 1952... Επτά χρόνια από την αποχώρηση των Γερμανοϊταλών και των Βουλγάρων και τρία χρόνια από το τέλος του εμφυλίου... Υπήρχε διαρκής πολιτική αστάθεια... στα επτά χρόνια από την απελευθέρωση μέχρι τον Ιούλιο του 1952 ανέλαβαν 17 Πρωθυπουργοί, στις εκλογές του 1950 έλαβαν μέρος 45 πολιτικά κόμμα-

τα... Η αμερικανική βοήθεια είχε μειωθεί αισθητά... Η μετανάστευση εντεινόταν, στην αρχή εσωτερική με την αστυφιλία και κατόπιν και εξωτερική... Υπήρχε ακόμα δελτίο στο ψωμί. Στη Μακεδονία οι συνέπειες ήταν χειρότερες και στην καθημερινή ζωή η πνευματική και πολιτιστική δραστηριότητα περιορισμένες.

Στο γενικό πλαίσιο των κοινωνικών αυτών καταστάσεων, η ίδρυση και οι σκοποί της Εταιρίας προέκυψαν από επίμονους και ανήσυχους Σερραίους με άξια πολιτισμική καλλιέργεια, γνήσια αγάπη για την ιδιαίτερη πατρίδα τους, θέληση και ικανή εμπειρία. Διακατεχόμενοι από αισιοδοξία και εμπιστοσύνη στη συλλογική εθελοντική προσπάθειά τους, προσέβλεπαν στο να ενδυναμώσουν την πολιτισμική εθνική μας διαχρονική ταυτότητα, που είχε έντονες ενδείξεις εξάντλησης, και να επαναφέρουν αξίες που διακρίνονταν φευγαλέα στην ομιχλώδη εξέλιξη της μεταπολεμικής ελληνικής αστικοποίησης.

Μεταξύ των ιδρυτικών Μελών της Εταιρίας, τα περισσότερα των οποίων είχαν αξιόλογη συγγραφική δραστηριότητα σχετική με τους σκοπούς της Εταιρίας, ήταν ενδεικτικά και οι: Βασίλειος Σιμωνίδης (π. Υπουργός – Ιστορικός συγγραφέας), Πέτρος Πέννας (Δικηγόρος – Συγγραφέας και Ιστορικός ερευνητής – π. Βουλευτής – π. Γεν. Γραμματέας Υπ. Κοινωνικής Πρόνοιας), Νάταλης Πέτροβιτς (Δ/ντής Εμπορικής Τράπεζας – Συγγραφέας, Λαογράφος), Λιλίκα Χρηστομάνου–Καλίνσκη (Ιστορικός συγγραφέας – Λογοτέχνης), Δημήτριος Χόνδρος (Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών – Ακαδημαϊκός), Ουμβέρτος Αργυρός (Ζωγράφος – Καθηγητής και Δ/ντής της Σχολής Καλών Τεχνών – Ακαδημαϊκός), Τριαντάφυλλος Θεοδορίδης (Δ/ντής Τράπεζας της Ελλάδος – Συγγραφέας), Αλέξανδρος Σφήκας (Καθηγητής Εθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου), Ιάκωβος Ζαγκαρόλας (Δρ Νομικής – Δικηγόρος – Υφηγητής Παν/μίου Αθηνών – π. Γεν. Γραμματέας Υπ. Δικαιοσύνης), Χρήστος Ντινίδης (Αντιστράτηγος ε.α. – π. Βουλευτής), Κωνσταντίνος Τέγος (Νομικός Σύμβουλος του Κράτους), Μιχαήλ Μεγγρέλης (Δικηγόρος), Ιωάννης Πετράκογλου, Κυριάκος Κουρτσόγλου, Έλλη Αγγέλου (Εκπαιδευτικός, μητέρα της γνωστής ηθοποιού Βίλμας Κύρου που έφυγε πρόσφατα).

Έκτοτε, η Εταιρία συνεχίζει, με παρόμοιο δυναμικό Μελών, την αδιάκοπη λειτουργία της, εκπληρώνοντας με επιτυχία τους καταστατικούς σκοπούς της με δύο κύριες δραστηριότητες:

Η μία είναι η οργάνωση ποιοτικών εκδηλώσεων και ομιλιών ανά την Ελλάδα, κυρίως στην Αθήνα και τον Νομό Σερρών, είτε προς τιμή και μνήμη διακεκριμένων Σερραίων εν γένει – όπως του Εμμανουήλ Παπά, του Αναστάσιου Πολυζωΐδη, Μακεδονομάχων – είτε με προβολή ιστορικών και πολιτισμικών γεγονότων της πόλης των Σερρών και της ευρύτερης περιοχής τους, αλλά και της Μακεδονίας γενικά. Επίσης με ενεργό συμμετοχή σε σχετικά

επιστημονικά συνέδρια και εκδηλώσεις.

Η δυσκολία της απόστασης Αθήνα-Σέρρες τη δεκαετία του '50, ήταν έντονο αντικειμενικό πρόβλημα. Οι ατέλειωτες ώρες στο πεπαλαιωμένο σιδηροδρομικό δίκτυο ήταν εξουθενωτικές και οι ακόμα περισσότερες της οδικής διαδρομής προκαλούσαν στους ταξιδιώτες επιπλέον ανησυχία για την ασφάλειά τους λόγω των στροφών του Μπράλου, της ομίχλης τού υψομέτρου της Καστανιάς Βέροιας και τέλος των στροφών του Βερτίσκου. Όμως ούτε οι δυσκολίες αυτές, ούτε άλλες απέτρεψαν τα Μέλη της Εταιρίας να επισκέπτονται τον Νομό Σερρών ή άλλες περιοχές της Ελλάδας, με παρόμοιες συνθήκες, υλοποιώντας και εκεί σκοπούς της Εταιρίας.

Η άλλη κύρια δραστηριότητα είναι η έκδοση του επιστημονικού περιοδικού συγγράμματος *Σερραϊκά Χρονικά*, που άρχισε ένα χρόνο μετά την ίδρυσή της, το 1953.

Τα *Σερραϊκά Χρονικά*, τα οποία χαρακτηρίστηκαν από την Ακαδημία Αθηνών ως «πολύτιμον έργο» και τιμήθηκαν με Έπαινό της, έχουν κυκλοφορήσει σε 16 τόμους (και επίκειται η έκδοση του 17ου) με σύνολο σελίδων 5.000 περίπου. Σ' αυτές δημοσιεύονται πλέον των 100 πρωτότυπων αυτοτελών εργασιών και επιστημονικών μελετών, από τις οποίες 12 για το Μελένικο, όπως επίσης και 85 βιβλιοκρισίες και βιβλιοπαρουσιάσεις, συνολικά από 77 συγγραφείς, μέλη και μη της Εταιρίας μας, όπως ο κύριος Βουρουτζίδης, που μας τίμησε με την προσφώνησή του. Επίσης οι τόμοι των *Σερραϊκών Χρονικών* εμπλουτίζονται με άνω των 1.000 σπάνιων φωτογραφιών.

Τα *Σερραϊκά Χρονικά* εκτιμώνται ως μία από τις σημαντικότερες επιστημονικές εκδόσεις στον ευρύτερο Μακεδονικό χώρο. Εμπλουτίζουν τις βιβλιοθήκες επιστημονικών, πολιτιστικών και πνευματικών Ιδρυμάτων και Πανεπιστημίων της Ελλάδας και του εξωτερικού, και είναι από τις μακροβιότερες εκδόσεις του είδους.

Σημαντική είναι επίσης και η έκδοση από την Εταιρία δύο διακεκριμένων συγγραμμάτων του Πέτρου Θ. Πέννα: η *Ιστορία των Σερρών (1383 – 1913)* Β' Έκδοση Αθήνα 1966, και *Τα Άνω Πορόια Σερρών (Ιστορία και Λαογραφία)*, Αθήνα 1989.

Αναμφισβήτητα η αποψινή τιμητική διάκριση της Εταιρίας αποτελεί στην ουσία επιβράβευση των Μελών της, τόσο εκείνων που την ίδρυσαν στους δύσκολους καιρούς του 1952, όσο και εκείνων που συνέβαλαν και συμβάλλουν συνέχεια μέχρι σήμερα στην επιτυχή πραγμάτωση των σκοπών της.

Κλείνοντας το σύντομο και ενδεικτικό ιστορικό της Εταιρίας, αναφέρω κατά σειράν τους Προέδρους της: Βασίλειος Συμωνίδης, Ορέστης Περδικάρης, Δημήτριος Δούκας, Πέτρος Θ. Πέννας, Κωνσταντίνος Χιώλος, Λότη Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου και από το 2010 ο ομιλών, έχοντας διατελέσει τα προηγούμενα συνεχή 18 χρόνια Γενικός Γραμματέας της.

Τέλος, λίγο μετά την ίδρυσή της, το κύρος της Εταιρίας αναγνωρίστηκε και ενισχύθηκε με την αποδοχή από τους διακεκριμένους Σερραίους Στίλπονα Κυριακίδη, Καθηγητή Λαογραφίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και Προέδρου της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, και της Άννας Τριανταφυλλίδου, Εκπαιδευτικού και Προέδρου του Λυκείου Ελληνίδων, της τιμητικής ανακήρυξής τους ως Επιτίμων Προέδρων της Εταιρίας. Μεταγενέστερα ανακηρύχθηκαν επίσης Επίτιμοι Πρόεδροι και οι Ισαάκ Λαυρεντίδης και Πέτρος Θ. Πέννας.

Σεβασμιώτατοι,
Κυρίες και Κύριοι,

Η αποψινή χαριστήριος τιμή της Ιεράς Μητροπόλεως Σερρών και Νιγρίτης προς την Ιστορική και Λαογραφική Εταιρία Σερρών – Μελενίκου δεν μάς δημιουργεί εφησυχασμό. Αντίθετα ενισχύει και εμπνυχώνει την όχι εύκολη προσπάθειά μας στη συνέχιση – με την ευλογία και συμπαράστασή σας Σεβασμιώτατε κύριε Θεολόγε – της υλοποίησης των καταστατικών σκοπών τής Εταιρίας μας, έχοντας παράλληλα κατά νου την ανανέωση του δυναμικού της και την πρόβλεψη της διαδοχής για εξασφάλιση της συνέχειας, παράλληλα και μερικές φορές σε συνεργασία, με σχετικούς φορείς των Σερρών, που αναπτύσσουν επιτυχώς όμοιες δραστηριότητες.

Και πάλι σάς ευχαριστούμε θερμά.